

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 (จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่) เกี่ยวกับการปฏิบัติการกิจคุ้มครองความปลอดภัยตามที่สำนักงานคุ้มครองพยานร้องขอให้คุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน โดยกำหนดประเด็นในการนำเสนอ 4 หัวข้อใหญ่ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี

1.1 แนวคิดเหยื่ออาชญากรรม (Victimology) และการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม (Victim protection)

1.2 แนวความคิดในทางอาญาในการกำหนดรูปแบบของระบบงานยุติธรรมทางอาญาและนโยบายทางอาญา

1.3 พยานหลักฐานในคดีอาญา

2. การคุ้มครองพยานในประเทศไทย

2.1 บทบาทภารกิจในการคุ้มครองพยาน

2.2 สถิติการคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน

2.3 การประสานความร่วมมือในการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ระหว่างสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

2.4 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

2.5 โครงสร้างและองค์ประกอบตำรวจภูธรภาค 5

2.6 โครงสร้างสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิด ทฤษฎี

1.1 แนวคิดเหยื่ออาชญากรรม (Victimology) และการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม (Victim protection)

1) แนวคิดเหยื่ออาชญากรรม (victimology)

ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ศาสตร์ที่ว่าด้วยเหยื่อ (Victimology) เพิ่งจะได้รับความสนใจจากนักอาชญาวิทยา (สุดสงวน สุธีสร, 2543, น. 1) ศาสตร์ที่ว่าด้วยเหยื่อหรือเหยื่อวิทยา เป็นวิชาแขนงหนึ่งในสาขาอาชญาวิทยา คือวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย บทบาทของ ผู้เสียหาย ความสัมพันธ์ระหว่างเหยื่อกับอาชญากร สิ่งจูงใจให้เกิดการกระทำผิด ฯลฯ นักอาชญาวิทยาในอดีตก็เคยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและอาชญากรเอาไว้ เช่น ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso, 1835-1909 อ้างถึงใน อมรรัตน์ กรียาผล, 2527, น. 49-50) ยอมรับว่าการเร่งเร้าอารมณ์อันเกิดจากการกระทำของเหยื่อเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอาชญากรรม ซึ่งแสดงออกมาเพราะอยู่ภายใต้ความกดดันของผู้เสียหายที่ยั่วอารมณ์ ส่วนเอ็นริโก เฟอรี (Enrico Ferri, 1856-1934 อ้างถึงใน อมรรัตน์ กรียาผล, 2527, น. 49-50) ได้ใช้คำว่า อาชญากรเทียม (Pseudo Criminal) ซึ่งหมายถึงผู้ละเมิดกฎหมายเพราะความจำเป็นในการป้องกันตนเอง

เมื่อนักอาชญาวิทยาได้เริ่มมองเห็นว่าผู้เสียหายมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดอาชญากรรม ภายหลังนักอาชญาวิทยาพยายามศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและการก่ออาชญากรรม โดย Gabriel Tarde, Hentic, Mendelsohn, Schafer เป็นต้น โดยศึกษาเรื่องเหยื่ออาชญากรรมเพื่อจะนำไปใช้ในการป้องกันผู้เสียหายและปรับปรุงการป้องกันอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพ (อมรรัตน์ กรียาผล, 2527, น. 48) พบว่า ในราวปี ค.ศ. 1940-1950 Han Von Henting ได้เขียนหนังสือเรื่อง “Remarks on the Interaction between Perpetrator and Victim” ในปี ค.ศ. 1941 และ “The Criminal and His Victim” ในปี ค.ศ. 1948 จากงานเขียนในหนังสือดังกล่าวได้ให้ความสนใจต่อผู้เสียหาย ซึ่งเนื้อหาของของการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของประเภทและบทบาทของเหยื่ออาชญากรรมที่ผู้กระทำยอมนตกเป็นเหยื่อของตนเองบทบาทของผู้เห็นเหตุการณ์ การเกิดอาชญากรรม สถานการณ์และสภาวะของสังคมที่ทำให้เกิดเหยื่ออาชญากรรม ผลกระทบจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม การชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม และความต้องการของเหยื่ออาชญากรรม จนกระทั่งนักอาชญาวิทยาท่านอื่น ๆ ได้เริ่มมองเห็นว่าผู้เสียหายก็มีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิด

อาชญากรรม และได้กำเนิดวิชาศาสตร์ที่ว่าด้วยเหยื่อ หรือเหยื่ออาชญากรรม (Science the Victimology) โดยบุคคลสำคัญซึ่งกล่าวกันว่าเป็นผู้ให้กำเนิดวิชานี้ได้แก่ Mendelsohn (1956 อ้างถึงใน อมรรัตน์ กรียาผล, 2527, น. 48)

ปฏิญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วย “หลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐาน สำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจในทางมิชอบ” (U.N Declaration of Basic Principle of Justice for crime and abuse of Power) จากการประชุมสมัชชาใหญ่ 40/34 ได้นิยามความหมายของคำว่า เหยื่ออาชญากรรมไว้ดังนี้ เหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับอันตรายจากการประทุษร้ายทางร่างกาย จิตใจอารมณ์ เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ รวมทั้งสิทธิขั้นพื้นฐาน จากการกระทำ หรือการละเว้นการกระทำซึ่งเป็นการละเมิดกฎหมายทางอาญาที่ใช้ภายในรัฐ

Black Law Dictionary ได้อธิบายความหมายของ “เหยื่อ” (Victim) หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญา หรือละเมิด (The person who is the object of crime or tort)

The American College Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า “เหยื่อ” ไว้ 4 ความหมายด้วยกัน คือ

(1) ผู้ได้รับความทุกข์อันเกิดจากการถูกทำลาย ถูกทำร้าย หรือการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์กัน เช่น ผู้ได้รับความทุกข์จากเชื้อโรค หรือการกดขี่ข่มเหง

(2) ผู้ถูกล่อลวง เช่น เหยื่อคนโกง

(3) บุคคล หรือสัตว์ที่ถูกบุชายัญ เช่น เหยื่อสงคราม

(4) สัตว์ที่ถูกนำไปบูชายัญในพิธีกรรมทางศาสนา

อมรรัตน์ กรียาผล (2527, น. 49) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ หมายถึง บุคคลที่ถูกประทุษร้ายในทางชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน โดยปราศจากความยินยอมของผู้นั้น ผู้เสียหายอาจเป็นบุคคลธรรมดา หรือห้างร้านธุรกิจ ที่ถูกประทุษร้ายในทางทรัพย์สินด้วย

สุดสงวน สุธีสร (2543, น. 1-2) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ หมายถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหาย ความสูญเสีย ความลำบาก ความเดือดร้อนจากการกระทำต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดจากคนหรือธรรมชาติ เช่น เหยื่อจากอุบัติเหตุ เหยื่อจากโรคภัยไข้เจ็บ เหยื่อจากภัยสงคราม เหยื่อจากการเมืองการปกครอง เป็นต้น

ในทางอาชญาวิทยา ได้ให้ความหมายไว้พอสรุปได้ว่า เหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่ได้รับความเสียหายในด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินจาก

การประกอบอาชญากรรม หรือการกระทำผิดทางอาญา ความหมายนี้จึงครอบคลุมคำว่า ผู้เสียหายตลอดจนบุคคลอื่น หรือนิติบุคคลอื่น ที่ได้รับผลกระทบด้วยทั้งทางตรงและทางอ้อม (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ อ้างถึงใน ไชยวงศ์ คงจันทร์, 2543, น. 8)

2) การคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม (Victim protection)

จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย ได้ก่อให้เกิดการสูญเสียเงินทอง และเวลาโดยเปล่าประโยชน์ ก่อให้เกิดความวิตกกังวล เกิดความขมขื่นใจ และมองว่าระบบงาน ยุติธรรมมิได้ก่อให้เกิดความเป็นธรรม และไม่ได้เป็นประโยชน์ของสาธารณชน แต่กลับทำงาน เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานเอง จึงทำให้เกิดข้อเสนอใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาเช่น การจัดตั้ง สำนักงานเพื่อเป็นที่ร้องทุกข์ และบริการประชาชน ตั้งผู้ประสานงานกับพยาน ณ สถานีตำรวจ ที่ ทำการศาล ที่ทำการอัยการ และสำนักงานทนายความ การให้เหยื่ออาชญากรรม มีส่วนร่วมใน การเจรจาต่อรองระหว่างอัยการกับผู้ต้องหา การให้ตำรวจรายงานให้เหยื่ออาชญากรรมทราบถึง ความก้าวหน้าในการสืบสวนสอบสวน และแก้ปัญหาบางประเด็น การแต่งตั้งผู้ที่คอยเข้า ช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ฯลฯ แต่การบริการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมดังกล่าวยังไม่ได้ เป็นมาตรฐานบังคับให้ทุกประเทศจัดบริการและปฏิบัติต่อเหยื่ออาชญากรรม

ดังนั้นในปี 1973 (วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2544, น. 7-9) ได้มีการประชุมระหว่าง ประเทศเกี่ยวกับเหยื่อวิทยา (Victimology) ครั้งแรก ณ กรุง Jerusalem ซึ่งจากการประชุมทำให้ วิชานี้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และได้มีการจัดตั้งสถาบันระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับ วิชาเหยื่ออาชญากรรม (The Institute on Victimology) ณ ประเทศอิตาลี ในปี ค.ศ. 1975 ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาของปี ค.ศ. 1980 เรียกได้ว่าเป็นช่วงที่มีการตื่นตัวและมีกระแสการ เรียกร้องให้มีการตระหนักถึงสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม หรือตระหนักถึงความต้องการของ ผู้เสียหาย ซึ่งกระแสเรียกร้องมีการดำเนินการไปใน 2 ลักษณะคือ การเรียกร้องให้ผู้เสียหายใน คดีอาญาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น และการเรียกร้องให้ มีการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) ให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

ปัจจุบันหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมทั่วโลกเริ่มหันมามองเรื่องสิทธิของเหยื่อ อาชญากรรม หรือผู้เสียหายมากขึ้น ในฐานะที่ผู้เสียหายเป็นผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เห็นได้จาก ประชาคมนานาชาติได้ตกลงเห็นชอบคำประกาศสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของเหยื่อ ปี 2528 ที่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (http://www.police.go.th/un/victims_rights.htm)

สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพและการยอมรับ

1. สิทธิที่จะได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ
2. สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความคืบหน้าของการพิจารณาคดี

3. สิทธิที่จะร่วมปรากฏตัวและแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจ
4. สิทธิที่จะได้รับคำปรึกษา
5. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยทางร่างกายและภาวะเฉพาะ

ส่วนตัว

6. สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชย จากทั้งผู้กระทำผิดและจากรัฐ

นอกจากนี้ ชาญเซาว์ ไชยานุกิจ (ไชยยงค์ คงจันทร์, 2543, น. 18) ระบุว่าที่ประชุมสมัชชาใหญ่ที่ 40/34 ของการประชุมสหภาพกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิดแห่งองค์การสหประชาชาติ ครั้งที่ 7 ประจำปี ค.ศ. 1985 ได้รับรอง “ปฏิญญาว่าด้วย หลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principle is of Justice for Victim of crime and abuse of power) เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 1985 โดยคำนึงถึงเหตุผลในทางสังคม ทางความต้องการของเหยื่ออาชญากรรม เพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้เสียหาย ซึ่งระบบกฎหมายต้องนำไปพิจารณา ร่วมกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และระดับของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจในแต่ละประเทศซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การ สหประชาชาติ อันเป็นครั้งแรกที่มีการยอมรับในระดับนานาชาติ ซึ่งสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมอันรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา ดังนี้

(1) ผู้เสียหายควรได้รับการดูแลด้วยความรู้สึกเมตตา และความเคารพถึงศักดิ์ศรี มีสิทธิที่จะเข้าสู่กลไกของกระบวนการยุติธรรม และได้รับการเยียวยาตามที่รัฐสมาชิกกำหนดให้ เพื่อบรรเทาความเสียหายที่ได้รับ

(2) กลไกของฝ่ายตุลาการและฝ่ายบริหาร ควรที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาผ่านกระบวนการต่าง ๆ ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ ผู้เสียหายควรได้รับทราบสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาผ่านกลไกเหล่านั้นด้วย

(3) กระบวนการทางฝ่ายตุลาการ และฝ่ายบริหารที่ตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายควรปฏิบัติ ดังนี้

3.1 แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงความเป็นไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและขั้นตอนของคดี

3.2 ควรให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสแสดงทัศนคติเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน

3.3 ควรจัดให้มีการช่วยเหลือผู้เสียหายตามสมควร ตลอดกระบวนการทางกฎหมาย

(4) เมื่อเห็นสมควรเพื่อให้มีการไกล่เกลี่ย และเยียวยาผู้เสียหายควรจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบไม่เป็นทางการ ทั้งนี้โดยให้รวมถึงการประนอมข้อพิพาท การอนุญาโตตุลาการ และความยุติธรรมตามจารีตท้องถิ่น หรือทางปฏิบัติของชนกลุ่มน้อย

(5) เมื่อเห็นสมควร จำเลยควรดำเนินการใด ๆ เพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ครอบครัว และผู้ที่อยู่ในความดูแลของผู้เสียหาย

(6) รัฐควรปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์ กฎหมายต่าง ๆ เพื่อจัดให้มีการเยียวยาแก้ไขความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

(7) ในกรณีความผิดที่ทำให้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม การเยียวยาแก้ไขควรรวมถึงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมด้วย

(8) ผู้เสียหายควรจะได้รับสิ่งของ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูจิตใจ และการช่วยเหลือทางสังคมอื่น ๆ ผ่านองค์กรของรัฐหรือชุมชน

ผลจากปฏิญญาดังกล่าวนี้นี้ มีผลให้ประเทศต่าง ๆ ให้การตอบสนองด้วยดี เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งประเทศแรกที่มีการริเริ่มคือ อังกฤษ เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ โดยได้มีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งในส่วนของตำรวจ อัยการ หนายความ ศาล ราชทัณฑ์ ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่อ เพื่อให้เกิดความถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดกับสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออย่างแท้จริง

1.2 แนวความคิดในทางอาญาในการกำหนดตัวแบบของระบบงานยุติธรรมทางอาญาและนโยบายทางอาญา

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ (2544, น. 66-72) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือระบบยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) เป็นกลไกของรัฐในการที่รัฐ (State) จะใช้อำนาจโดยผ่านทางองค์กร (Organs) หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เป็นต้น เพื่อดำเนินการต่อผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายอาญาหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำการอันเป็นความผิดกฎหมายทางอาญา เช่น ดำเนินการสืบสวนสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาคดีและการลงโทษซึ่งในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือการกำหนดนโยบายทางอาญาของรัฐ (Criminal Policy) ซึ่งหากพิจารณาถึงปรัชญาของการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว กล่าวได้ว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดสำคัญคือ การตรวจสอบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือ

ความจริงเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายอาญา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมารับโทษตามที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้ เพื่อก่อให้เกิดผลเป็นการคุ้มครองส่วนได้เสียของบุคคล เป็นการคุ้มครองส่วนได้เสียของสังคมและเป็นการคุ้มครองส่วนได้เสียร่วมกันของบุคคลและสังคมโดยรวม

แนวคิดหรือทฤษฎีพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบของนโยบายทางอาญารวมถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของกฎหมายอาญาของรัฐ ซึ่งจะช่วยในการศึกษาการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือระบบในการดำเนินคดีอาญาที่นานาประเทศยึดถือปฏิบัติกันนั้นมีรูปแบบใดบ้าง อันจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่แตกต่างกันไป

Holten, N.Gary (1991, p. 3 อ้างถึงใน วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2544, น. 66-72) ได้กล่าวไว้ในตำราแล้วตัวแบบ (model) ของระบบงานยุติธรรมอันเป็นระบบคุณค่า (value systems) ประการแรกในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตัวแบบของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ได้มีเพียงแบบเดียว ที่เห็นเด่นชัดและนานาประเทศยึดถือปฏิบัติกันโดยทั่วไปแล้วมีแนวคิดที่สำคัญด้วยกัน สองรูปแบบคือ

1) แนวคิดพื้นฐานทางอาญาที่เน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก หรือเน้นการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

2) แนวคิดพื้นฐานทางอาญาที่เน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามหลัก “นิติรัฐ” (The Rule of Law) โดยใช้ “ตัวแบบกระบวนการนิติธรรม” (The Due Process Model)

2.1 ตัวแบบของระบบยุติธรรมทางอาญาที่เน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม หรือควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model or Packer's Crime Control Model) เป็นตัวแบบของระบบยุติธรรมทางอาญาที่เน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้น หรือที่จะเกิดขึ้นในสังคม วัตถุประสงค์หลักที่สำคัญคือประสิทธิภาพของการดำเนินการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ดังนั้นในการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายขององค์กรที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายซึ่งอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเฉียบขาดในการจัดการกับอาชญากรรม ทั้งนี้เพราะว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถที่จะควบคุมหรือปราบปรามอาชญากรรมได้นั้นจะถูกเพ่งเล็งจากประชาชนว่าไม่อาจจะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมได้ พลเมืองที่เคารพกฎหมายจะต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม สิทธิของสุจริตชนต้องถูกรุกล้ำและผลประโยชน์จะถูกฉกฉวยลิดรอน เสถียรภาพในชีวิตและทรัพย์สินของเขาย่อมลดน้อยถอยลง ในที่สุดสังคมก็ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้

ดังนั้น ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐในลักษณะที่เอื้ออำนวยและให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ค่อนข้างมากในการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายซึ่งการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวนี้ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะไปกระทบกระเทือนหรือเป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดผู้ต้องหา จำเลยและผู้เสียหาย ในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่อาจเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิของผู้เสียหาย เช่น ในการซักถามผู้เสียหายในคดีฆาตกรรมหรือในกรณีผู้เสียหายที่เป็นเด็ก เจ้าพนักงานอาจดำเนินโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้เสียหาย โดยการใช้คำถามที่ไม่สุภาพอันอาจเป็นการทำร้ายจิตใจของผู้เสียหาย หรือการใช้เจ้าหน้าที่ชายในการสอบถามผู้เสียหายซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหายเกิดความรู้สึกอับอาย เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้เสียหายจำนวนหนึ่งไม่กล้าที่จะมาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเพื่อให้มีการดำเนินคดีเพราะกลัว หรืออับอาย เป็นต้น อีกทั้งบทบาทของผู้เสียหายเป็นแค่เพียงผู้ที่แจ้งให้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือเป็นเพียงพยานที่จะชี้ถึงการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดว่ามีอยู่เท่านั้น

ที่กล่าวมานั้นไม่ได้หมายความว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจะไม่มีประสิทธิภาพ (Efficient) เพียงแต่ต้องการชี้ให้เห็นว่าหากรัฐเลือกที่จะใช้แนวทางนี้การคุ้มครองสิทธิของบุคคลจะเป็นเรื่องที่รัฐให้ความสำคัญรอง ๆ ลงไปหรือให้ความสำคัญน้อยกว่าเรื่องประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรม อย่างไรก็ตามการที่รัฐเลือกใช้และกำหนดตัวแบบของระบบงานยุติธรรมทางอาญารูปแบบใดนั้นไม่ได้เป็นการประกันว่าประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรมจะมีประสิทธิภาพตามไปด้วย เพราะแท้ที่จริงแล้ววิธีการดำเนินการของรัฐเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่กำหนดไว้นั้นและการบังคับใช้กฎหมายตลอดจนกระบวนการยุติธรรมที่มีคุณภาพต่างหากที่เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม

ในทางทฤษฎีแล้วการเน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมนี้กระบวนการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคดีจะพยายามให้สิ้นสุดในขั้นต้น ๆ ของกระบวนการให้มากที่สุด เช่น ในชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ มากกว่าที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น ดังนั้นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ คดีอาญาเมื่อเข้าสู่ระบบจะดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอโดยไม่หยุดชะงัก เช่น การสืบสวนสอบสวนก่อนทำการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อยื่นฟ้องศาล การพิจารณาคดีเพื่อพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดและการปลดปล่อยจำเลย ขั้นตอนต่าง ๆ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจึงมีผู้เรียกว่า “กระบวนการกลั่นกรอง”

(Screening Process) ผู้ที่สนับสนุนทฤษฎีนี้อ้างว่า ฝ่ายปกครองสามารถที่จะค้นหาความจริงได้ดีกว่าศาลดังนั้นตามทฤษฎีฝ่ายปกครองจึงต้องเป็นเจ้าหน้าที่ที่คุณภาพสูง

2.2 ตัวแบบของระบบงานยุติธรรมทางอาญาที่เน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามหลัก “นิติรัฐ” (The Rule Of Law) โดย “รูปแบบกระบวนการนิติธรรม” (The Due Process Model) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “หลักนิติรัฐ” (The Rule Of Law) หรือหลักนิติธรรมเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ จากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ โดยเฉพาะฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงจะมีขึ้นและดำรงอยู่ต่อไปไม่ได้ถ้าหากว่าปราศจากหลักนิติรัฐ หมายความว่า รัฐหรือองค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ จะกระทำการใด ๆ อันมีผลกระทบต่อ สิทธิ เสรีภาพของเอกชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและกำจัดการเฉพาะในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น หรือกล่าวว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายนั่นเอง

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามรูปแบบของ กระบวนการนิติธรรม จึงมีความสอดคล้องกับหลักนิติธรรม เพราะต่างมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นสำคัญ กล่าวคือกระบวนการนิติธรรม หมายถึง กระบวนการใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและมีเหตุผล ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาของรัฐต่อบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต้องดำเนินไปโดยยึดกฎหมายและความเป็นธรรมเป็นที่ตั้งกระบวนการและวิธีการดำเนินการจะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายใต้หลักเสรีภาพ (liberty) และในการปฏิบัติตามกระบวนการต้องเป็นการปกป้องปัจเจกบุคคลจากความ “อยุติธรรม” (Injustice)

แนวความคิดทางอาญารูปแบบนี้ไม่ได้หมายความว่า จะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการควบคุมอาชญากรรมเพียงแต่ว่าในการดำเนินการนั้นยึดหลักความชอบธรรมตามกฎหมายมากกว่าการควบคุมอาชญากรรมและไม่เชื่อว่าการค้นหาความจริงตามแนวคิดที่เน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง รวมทั้งการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ อัยการ ในการดำเนินการยังเป็นการก่อให้เกิดการใช้อำนาจนั้นไปในทางที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในที่สุด เช่น การใช้อำนาจในการตรวจค้น การค้น การจับ การรวบรวมพยานหลักฐานโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายรวมทั้งการล่อลวง ชู่เชื้อ หรือการสร้างพยานหลักฐานเท็จ เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเหล่านี้กระบวนการยุติธรรมที่ให้ความสำคัญกับแนวความคิดทางอาญารูปแบบนี้จึงต้องให้มีการได้ส่วนข้อกล่าวหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรมทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดรวมทั้งปัญหาข้อกฎหมายต่อหน้าองค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นกลาง เป็นต้น ทั้งนี้เพราะว่า กระบวนการนิติธรรมเชื่อว่า เป้าหมายใน

การดำเนินคดีอาญาก็คือการค้นหาความจริงแต่การทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงโดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นย่อมไม่ถูกต้องตามหลักนิติธรรม เพราะว่าหน้าที่ของรัฐคือการอำนวยความสะดวกธรรม ดังนั้นการยอมรับและเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาจำเลย และบุคคลที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจึงเป็นเนื้อหาที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบนี้ อีกทั้งในทางทฤษฎียังเห็นว่าไม่ควรปล่อยให้องค์กรอื่นนอกจากศาลเป็นผู้วินิจฉัยคดี เพราะว่าองค์กรคณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางเท่านั้นที่เชื่อถือได้

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2520, น. 147) ได้กล่าวไว้ว่า นับแต่อดีตที่ผ่านมา ก่อนที่มนุษย์จะเข้ามาอยู่รวมกันเป็นสังคมดังเช่นปัจจุบัน ในยุคสมัยนั้นมนุษย์ยังแยกกันอยู่เพียงลำพังหรืออยู่กันเป็นกลุ่มสังคมที่มีขนาดเล็กโดยมีสมาชิกในกลุ่มเพียงไม่กี่คนการดำรงชีพของมนุษย์ยังมีความยากลำบากเต็มไปด้วยภัยอันตรายจากสัตว์ร้ายและภูมิประเทศ ตลอดจนภูมิอากาศที่โหดร้ายแต่มนุษย์ก็ยังคงต้องการอิสระที่จะดำรงชีวิตอยู่เพียงลำพัง จนกระทั่งถูกเบียดเบียนจากเหตุปัจจัยดังกล่าวรวมทั้งจากกลุ่มชนอื่น ๆ ที่เข้ามาทำร้ายหรือขยายอาณาเขตของตน ทำให้มนุษย์มีความคิดที่จะเข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดกลุ่มสังคมที่มีขนาดใหญ่ อันจะนำมาซึ่งความแข็งแกร่งเป็นปึกแผ่นและก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตมากขึ้น

เมื่อมนุษย์มีการรวมกลุ่มกันเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่และมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า สัญชาตญาณของความรักอิสระซึ่งดำรงอยู่ในตัวมนุษย์ย่อมปรากฏขึ้นมาเรื่อย ๆ ทำให้บางครั้งพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมย่อมจะต้องมีการเอาวัดเอาเปรียบและกระทบกระทั่งกันเป็นธรรมดา หากแต่พฤติกรรมบางอย่างที่เกิดขึ้นก็มีความรุนแรงจนนำมาสู่ความไม่สงบสุขหรือความขาดไร้ซึ่งเสถียรภาพทางสังคม รัฐประชาธิปไตยหรือผู้ปกครองในสมัยนั้นจึงต้องกำหนดกรอบของกฎกติกาที่สมาชิกในสังคมต้องเคารพและปฏิบัติตามอย่างเท่าเทียม และหากมีผู้ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว ผู้นั้นก็ต้องถูกลงโทษเพื่อให้เกิดความเช็ดหลาบและเป็นบรรทัดฐานมิให้สมาชิกคนอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างต่อไป

ในสังคมปัจจุบันเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวโน้มทางสถิติของการก่ออาชญากรรมมีทิศทางที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้สืบเนื่องมาจากตัวแปรต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ค่านิยมและแนวคิดทางวัฒนธรรมที่เสื่อมถอยลงไป อีกทั้งลักษณะของอาชญากรรมก็มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปและมีความซับซ้อนยากแก่การติดตามและนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากอาชญากรรมที่มีลักษณะทั่วไปซึ่งสามารถพบเห็นกันตามหน้าหนังสือพิมพ์ ก็มีการพัฒนามาสู่อาชญากรรมที่มีความทันสมัยและซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมและคุ้มครองความสงบสุขให้แก่สังคมต้องหามาตรการและกำหนดกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย เพื่อคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมกฎหมาย

อาญาเป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่รัฐใช้ในการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากกฎหมายอาญาได้กำหนดว่าการกระทำใดที่หากเกิดขึ้นแล้วถือว่า เป็นความผิดและมีโทษที่จะลงแก่ความผิดนั้นอย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ในการบังคับใช้กฎหมายอาญา สถาบันหลักที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุข ความมีเสถียรภาพของบ้านเมืองรวมทั้งดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ได้แก่ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ โดยแต่ละองค์กรจะรับผิดชอบภารกิจในการบังคับใช้กฎหมายของตน เป็นการเฉพาะและการปฏิบัติงานจะแยกอิสระจากกัน แต่ในการปฏิบัติงานของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินภายในขอบเขตแห่งกฎหมายภายใต้เงื่อนไขที่ว่า กฎหมายเป็นคำสั่งคำบังคับที่ควบคุมและส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่สถานที่เป็นแบบอย่างความประพฤติของชุมชน หรือเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคม (Social Norms or Regulation) (ประเสริฐ เมฆมนี่, 2523, น. 3, 6) ดังนั้นหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีดังต่อไปนี้

(1) ตำรวจ

ตำรวจถือเป็นองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันความไม่เป็นระเบียบของสังคมและคอยควบคุมปราบปรามอาชญากรรม จึงกล่าวได้ว่า ตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการรักษาความผาสุกและความมั่นคงของประเทศไทย ทั้งนี้บทบาทและหน้าที่ของตำรวจในการปฏิบัติงานสามารถอธิบายอย่างย่อได้ดังต่อไปนี้ คือ หน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมปราบปรามอาชญากรรม จับกุมผู้กระทำผิด พิสูจน์บุคคล รวบรวมรักษาและเสนอพยานหลักฐาน เป็นต้น

(2) อัยการ

อัยการเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวประสานหรือเชื่อมต่อระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยจะรับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญามาตั้งแต่ต้นในลักษณะที่เป็นการควบคุมและถ่วงดุลอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยจะอาศัยข้อมูลและพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนของตำรวจเป็นพื้นฐานในการใช้ดุลยพินิจ เพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่รวมทั้งฟ้องพิสูจน์หลักฐานที่กล่าวว่าบุคคลจะทำความผิดต่อศาล

(3) ศาล

ศาลเป็นองค์กรที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการรักษาและอำนวยความยุติธรรม โดยมีหน้าที่ควบคุมกระบวนการพิจารณาและเป็นผู้ประสานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ใน

กระบวนการฟ้องร้องและพิจารณาคดี เพื่อให้หลักประกันว่าการดำเนินคดีเป็นไปอย่างยุติธรรม และไม่ลำเอียง ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายในการพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษเพื่อคุ้มครองสังคมและแก้ไขบำบัดผู้กระทำความผิด

(4) ราชทัณฑ์

ราชทัณฑ์เป็นองค์กรสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีความรับผิดชอบต่องานหลักที่สำคัญสองประการคือ การคุ้มครองสังคม ซึ่งได้แก่การงานด้านการควบคุมผู้ต้องโทษไว้ในเรือนจำ อันเป็นการนำผู้กระทำความผิดออกจากสังคม หน้าที่อีกประการคือ การบำบัดแก้ไขผู้ต้องโทษ ซึ่งได้แก่หน้าที่ในการกำกับดูแลงานด้านคุมประพฤติ การฝึกอบรมอาชีพ เป็นต้น

จากองค์กรด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งสี่องค์กร จะเห็นได้ว่าภาระหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินไป เพื่อที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนรวมทั้งอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้กระทำความผิด และให้การคุ้มครองป้องกันสังคมจากการถูกละเมิดและเป็นหลักประกันเสรีภาพของประชาชน (ดรุณ โสทธิพันธ์, 2525, น. 47) ทั้งนี้หากพิจารณาลักษณะของการปฏิบัติงานตามกระบวนการหรือขั้นตอนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นแล้วการดำเนินคดีอาญาจะเริ่มเมื่อมีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การกล่าวหาสามารถกระทำโดยราษฎรหรือโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้ เมื่อได้รับการร้องทุกข์กล่าวโทษแล้วตำรวจซึ่งเป็นองค์กรเบื้องต้นในกระบวนการยุติธรรมก็จะเริ่มปฏิบัติหน้าที่สืบสวน จับกุมผู้กระทำความผิด และทำการสอบสวนหาพยานหลักฐานและรวบรวมข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ใครเป็นผู้กระทำความผิด และพฤติการณ์ของการกระทำความผิดเป็นอย่างไร เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถรวบรวมพยานหลักฐานทำเป็นสำนวนได้แล้ว ก็จะส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการ เพื่อพิจารณาว่าควรสั่งฟ้องผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาหรือไม่อย่างไร และเมื่ออัยการเห็นควรที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ก็จะนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาล โดยนำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาล เมื่อศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานในคดีแล้วเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดและไม่มีเหตุผลที่จะได้รับการยกเว้นความผิดหรือได้รับการยกเว้นโทษตามกฎหมายเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ศาลก็จะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยศาลจะใช้ดุลยพินิจกำหนดโทษให้เหมาะสมแก่ตัวจำเลยและสอดคล้องกับลักษณะแห่งการกระทำที่เป็นความผิดโดยคำนึงถึงอัตราโทษที่ได้สัดส่วนกับลักษณะของการกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของ

การลงโทษ ส่วนราชทัณฑ์ซึ่งเป็นองค์กรสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมที่รับผิดชอบในการบังคับตามคำพิพากษาของศาลหรือกฎหมายอื่นใดซึ่งบัญญัติให้อำนาจไว้ เพื่อควบคุมดูแลและแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคมและเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

จากที่กล่าวมาในตอนต้นจะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีอาญาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาก็จะเริ่มต้นควบคู่กันไปในพื้นที่ เริ่มตั้งแต่การสืบสวน จับกุม สอบสวน ฟ้องร้อง และดำเนินคดีในชั้นศาล จึงอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการของระบบงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาสามารถจำแนกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1) การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ประชาชน และรัฐ

หากพิจารณาถึงระบบการดำเนินคดีอาญาในสมัยโบราณ จะพบว่าเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นผู้เสียหายต้องทำหน้าที่ในการฟ้องร้องและหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลด้วยตนเองจึงอาจกล่าวได้ว่าการควบคุมอาชญากรรมในสมัยก่อนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องระหว่างเอกชนอย่างด้วยกันเอง ภายใต้เหตุผลที่ว่า การที่เอกชนสามารถดำเนินคดีอาญาได้เองย่อมทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกว่าได้แก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดส่งผลให้ผู้เสียหายลดความอาฆาตเค้นลงได้ ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดแนวคิดของนักปราชญ์ทางกฎหมายแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งยึดมั่นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนอันเป็นสิทธิขั้นมูลฐานโดยแนวความคิดนี้เน้นว่า สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสิ่งที่รัฐล่วงละเมิดมิได้รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิของประชาชนในการฟ้องคดีอาญาเอง ต่อมาได้มีแนวความคิดของนักปราชญ์กฎหมายแบบอรรถประโยชน์นิยมซึ่งมีความคิดเห็นว่า ความผิดอาญาเป็นความผิดที่ส่งผลกระทบต่อสังคมหรือมหาชน เอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายหรือตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้นมิใช่ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง เนื่องจากการควบคุมและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของรัฐไม่ใช่หน้าที่ของเอกชน ดังนั้นรัฐจึงมีหน้าที่ต้องป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น รัฐจึงถือเป็นผู้เสียหายและจะต้องเป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญาเอง โดยจะต้องจัดให้มีเจ้าพนักงานของรัฐฟ้องผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษ ซึ่งได้แก่ พนักงานอัยการ ทั้งนี้โดยไม่จำต้องคำนึงว่าผู้เสียหายหรือเจ้าทุกข์จะมีความประสงค์อยากให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษหรือไม่ (อรรถพล ไพบูลย์, 2558)

2526, น. 7-9) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การฟ้องร้องคดีอาญาสามารถจำแนกออกเป็นสามประเภท ดังนี้

ก. ระบบการดำเนินคดีโดยผู้เสียหายเอง ซึ่งเป็นการดำเนินคดีอาญาในสมัยดั้งเดิมตามที่กล่าวมาแล้ว

ข. ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popularklage)

ระบบการดำเนินคดีโดยประชาชนได้รับแนวความคิดมาจากสำนักแนวคิดปัจเจกชนนิยมโดยมีแนวคิดที่ว่า พลเมืองทุกคนต่างมีหน้าที่ในการช่วยกันดูแลและรักษาความสงบสุขในสังคม เมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้น ก็ถือว่าประชาชนทุกคนในสังคมเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ โดยมีต้องคำนึงว่าบุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ แนวความคิดนี้มองว่าประชาชนทุกคนในสังคมมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน ดังนั้น ผู้ที่ฟ้องคดีอาญาอาจเป็นเจ้าพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของรัฐ รวมทั้งผู้เสียหายเองด้วย ระบบนี้มีใช้ในประเทศอังกฤษ อเมริกา แคนาดา เป็นต้น

ค. ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

เป็นแนวความคิดของสำนักอรรถประโยชน์นิยม โดยถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาจึงต้องอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐแต่ผู้เดียวและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ อัยการ ซึ่งตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญาเดียวกันซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกได้ ดังนั้นอัยการจึงเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา ส่วนตำรวจเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการเท่านั้น อย่างไรก็ตามรัฐไม่อาจจะผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว รัฐจึงยอมให้เอกชนสามารถฟ้องคดีอาญาได้ในความผิดบางประเภทที่ไม่มีความร้ายแรง ซึ่งเป็นคดีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ประเทศ ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยนั้น มิได้บัญญัติห้ามผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง แต่ในทางปฏิบัติโดยส่วนใหญ่แล้ว หน้าที่ในการสืบสวน จับกุม สอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานยังคงตกแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ หากพนักงานอัยการต้องการให้มีการสอบสวน หรือหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็จะทำการประสานงานไปยังตำรวจเพื่อดำเนินการ และหากอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา กฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติห้ามผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดของระบบที่ให้อำนาจทั้งอัยการและผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีมาใช้นั่นเอง จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการอธิบายถึงระบบการดำเนินคดีอาญาโดยภาพรวมเพื่อให้เห็นถึงรูปแบบของการทำงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็น

เป็นการดำเนินการในชั้นตำรวจ อัยการ ศาล หรือราชทัณฑ์ โดยระบบการดำเนินคดีอาญาในตอนต้นนี้จะกล่าวถึงการทำงานของตำรวจและอัยการเกี่ยวกับการฟ้องคดี แต่ระบบการดำเนินคดีอาญายังมีการดำเนินการในการค้นหาความจริงของศาลอันเป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน เรียกว่าระบบกระบวนการพิจารณาคดีซึ่งสามารถอธิบาย โดยจำแนกออกเป็นสามระบบ คือ

(1) กระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน (The Inquisitorial System)

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระบบนี้ถือว่า การดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐ จึงถือว่ารัฐจะต้องรับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิด โดยการค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำมามัดตัวผู้กระทำความผิด ในการดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้จะไม่มีการแยกหน้าที่ในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี รวมทั้งหน้าที่ในการพิจารณาคดีออกจากกัน โดยจะมีเฉพาะผู้ไต่สวนซึ่งอาจเป็นผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินการไต่สวนเองทั้งสิ้น ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงขั้นตอนการพิพากษาคัดสินคดีอาญานั้นในที่สุดโดยศาลจะเป็นทั้งโจทก์และผู้ตัดสินในคน ๆ เดียวกันและผู้ถูกไต่สวนก็จะอยู่ในฐานะที่เป็นเพียงผู้คอยตอบคำถามในคดี เท่านั้น

(2) กระบวนการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา (The Accusatorial System)

เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนยังมีข้อขัดข้องในการแสวงหาความยุติธรรมในการดำเนินคดีอยู่บางประการ อันได้แก่ การหาความจริงเป็นกลางจากผู้ไต่สวนกระทำได้ยากจึงทำให้ไม่สามารถให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกไต่สวนได้อย่างแท้จริงจากอุปสรรคและข้อขัดข้องดังกล่าวก่อให้เกิดแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาขึ้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวนโดยการแบ่งแยกหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่ในการพิจารณาคดีออกจากกัน โดยให้องค์กรแต่ละองค์กรมีหน้าที่แยกต่างหากออกจากกันเป็นองค์กรของตนมีหน้าที่รับผิดชอบเป็นเรื่อง ๆ ไป กล่าวคือ ศาลซึ่งเป็นองค์กรในการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิม ควรรับผิดชอบเฉพาะการพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนการสอบสวนฟ้องร้อง ก็ให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ องค์กรดังกล่าวคือสำนักงานอัยการ นอกจากนั้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งแต่เดิมผู้ต้องหาเปรียบเสมือนวัตถุชิ้นหนึ่งที่มานั่งในศาลเพื่อให้ศาลคอยไต่สวน เท่านั้น แต่กระบวนการพิจารณาคดีแบบใหม่นี้ได้ยกฐานะของผู้ต้องหาเป็นประธานในคดี โดยให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะแก้ข้อกล่าวหาและต่อสู้คดีได้ ทั้งนี้ในการต่อสู้คดีระหว่างโจทก์และจำเลยในชั้นศาล คู่ความทั้งสองจะต้องหาทางพิสูจน์ถึงความจริงแห่งคดีให้ศาลเห็นจนกว่าศาลจะหมดข้อสงสัยในประเด็นใดก็ตาม โดยแต่เดิมจะใช้วิธีการในทางความเชื่อ เช่นการดำนํ้า ลุยไฟ เป็นต้น

(Trial by Ordeal) หรือการฟังพินิจพระเจ้าในการแสวงหาความยุติธรรม (Judgment of God) เมื่อกาลเวลาผ่านไป การค้นหาความจริงแห่งคดีก็ได้รับการพัฒนาตามหลักวิทยาศาสตร์และตรรกศาสตร์ โดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการลองผิดลองถูก (Trials and Errors) วิธีการพิจารณาคดีจึงได้กลายมาเป็นการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อผู้มีอำนาจ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามระบบนี้เป็นการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์กันในศาลระหว่างคู่ความแห่งคดีและเพื่อมิให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบซึ่งกันและกัน จึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการนำพยานเข้าสู่ศาลโดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะดำเนินไปอย่างเคร่งครัดและศาลผู้มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดต้องวางตัวเป็นกลางและคอยควบคุมให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปตามหลักเกณฑ์โดยเคร่งครัด โดยคู่ความจะเป็นผู้เสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาล และศาลจะทำการตัดสินคดีไปตามหลักเกณฑ์ที่คู่ความนำมาสืบเท่านั้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการพิจารณาในระบบนี้ ผู้พิพากษาเปรียบเสมือนกรรมการที่มีกฎเกณฑ์หรือกติกาในการควบคุมดูแลการแข่งขันอยู่ในมือ โดยคู่ความมีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานของตนเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณา ภายใต้กรอบกติกาที่วางไว้ โดยศาลคือผู้ตัดสินที่วางตัวเป็นกลางคอยชี้แนะนักพยานของคู่ความว่าฝ่ายใดมีน้ำหนักดีกว่ากันนั่นเอง

(3) ระบบกระบวนการพิจารณาคดีแบบผสม (The Mixed System)

เนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีทั้งสองระบบที่กล่าวมาข้างต้นยังมีอุปสรรคบางประการในทางปฏิบัติ จึงก่อให้เกิดระบบผสมขึ้น โดยนำเอาข้อดีของแต่ละระบบมาปรับใช้ตามความเหมาะสมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกที่น่าเอาระบบผสมนี้มาใช้ในปี ค.ศ.1808 และหลังจากนั้นประเทศอื่นๆ ในยุโรปจึงได้นำเอาเป็นแบบอย่างและดำเนินรอยตาม

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นการนำเอาระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนและฟ้องคดีรวมทั้งนำระบบกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลมานำเสนอ เพื่อให้เห็นภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบเสียก่อน เมื่อได้ทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าวแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการของการแสวงหาพยานหลักฐานแห่งคดี โดยการนำเสนอถึงกระบวนการพิจารณาคดีและอธิบายขยายความไปถึงความสำคัญของพยานหลักฐานต่อกระบวนการพิจารณาคดี รวมทั้งประเภทของพยานหลักฐานและความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญา

- ความหมายและคุณลักษณะสมบัติของพยานบุคคล (ศิริเพ็ญ ตั้งทวีสุข, 2547, น. 5-6)

พยานบุคคล (Witness) คือบุคคลที่มาให้การต่อศาลด้วยวาจา ผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ การรับรู้นี้เป็นการรับรู้โดยสัมผัสของตน คือจากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส ได้รู้สึก พยานบุคคลที่จะใช้เป็นหลักฐานนั้นคือ ถ้อยคำของบุคคลที่มาให้การต่อศาลและศาลได้จดบันทึกเป็นข้อความไว้ในสำนวนความ โดยศาลรับรู้ข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลโดยการที่พยานเล่าเรื่องหรือตอบคำถามของศาลหรือคู่ความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่พยานได้เห็น ได้ฟัง หรือได้ทราบมาก่อน ความจริงแล้วสิ่งที่เป็นพยานหลักฐานก็คำเบิกความหรือถ้อยคำของพยานหาใช่ตัวพยานเองไม่ ฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงพยานชนิดนี้จึงหมายถึง คำเบิกความของพยาน (testimony) หรือบางทีเรียกว่าเป็นพยานถ้อยคำ (oral evidence or parol evidence) เพราะถ้าพยานอยู่เฉย ๆ ไม่เบิกความ ศาลก็จะไม่ได้ข้อเท็จจริงอะไร ผิดกับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ซึ่งตัวอักษรหรือวัตถุนั้นเองแสดงข้อเท็จจริงต่อศาล หรือศาลตรวจดูเองได้และเนื่องจากศาลต้องบันทึกคำเบิกความของพยานเป็นลายลักษณ์อักษรเก็บรวมไว้ในสำนวนเพื่อเป็นพยานหลักฐานในการวินิจฉัยคดี พยานบุคคลหมายถึงบันทึกคำพยานที่ปรากฏในสำนวน ซึ่งใช้ในการตัดสินคดีนั่นเองด้วย แต่ถ้าบันทึกคำพยานดังกล่าวนำไปใช้ในอีกคดีหนึ่งก็อาจกลายเป็นพยานเอกสารไป

คุณสมบัติของพยานบุคคลที่จะนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญามีหลักเกณฑ์คือ

1. ต้องเป็นพยานบุคคลที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ ดังนั้นบุคคลใด ๆ รวมทั้งเด็ก ผู้พิการ เช่นหูหนวก ตาบอด หากมีความสามารถในการถ่ายทอดก็สามารถเป็นพยานได้
2. ต้องเป็นบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ การนำพยานบุคคลเข้าสืบจะต้องพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีส่วนรู้เห็นหรือสามารถพิสูจน์ความผิดได้
3. ต้องเป็นพยานบุคคลที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญหลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น ๆ พยานบุคคลที่ได้มาต้องไม่เกิดขึ้นจากการกระทำที่มิชอบ เช่น พยานที่ได้รับการว่าจ้างมาให้การ หรือพยานเท็จ รวมทั้งการให้คำมั่นสัญญา หรือการชูเชิญเพื่อให้บุคคลมาเป็นพยานจะส่งผลต่อการรับฟังพยาน

จากคำอธิบายต่าง ๆ ข้างต้น ผู้ศึกษาขอสรุปว่าพยานหลักฐาน คือ สิ่งที่คุณ่ความทั้งสองฝ่ายนำมาประกอบอ้างอิง หรือสนับสนุนคำกล่าวอ้างของตนต่อศาล เพื่อพิสูจน์ว่าสิ่งที่ตนอ้างนั้นเป็นความจริง ซึ่งมีทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ แต่ถ้ากล่าวถึงคำว่าพยานเพียงอย่างเดียวจะหมายความว่าเฉพาะแต่พยานบุคคล โดยไม่รวมจะเป็นคดีแพ่งหรือ

คดีอาญาก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีแทบทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นพยานหลักฐานจึงถือเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาคดีอย่างมาก

2) ความสำคัญของพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี

ในการดำเนินคดีอาญา พยานหลักฐานถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีซึ่งพยานหลักฐานคือสิ่งที่สามารถนำมาพิสูจน์ความจริงตามที่ได้มีการกล่าวอ้างในข้อเท็จจริงแห่งคดี ในคดีอาญาจะมีคู่ความสองฝ่าย คือโจทก์และจำเลย โดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ทั้งโจทก์และจำเลยต่างมีหน้าที่ในการแสวงหาและนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ตนได้กล่าวอ้างหรือที่ตนได้ระบุมาในคำฟ้องและคำให้การ เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาและข้อกล่าวแก้ของตน โดยศาลจะนำข้อมูลที่ได้จากการสืบพยานที่คู่ความนำสืบให้ศาลเห็นมาพิจารณาซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพื่อตัดสินคดีความนั้นต่อไป เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าพยานหลักฐานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดี ถ้าหากขาดปัจจัยดังกล่าวแล้วการพิจารณาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมคงไม่สามารถดำเนินไปได้ เนื่องจากศาลจะขาดเครื่องมือในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดี (เข็มชัย ชุติวงศ์, 2529 , น. 1)

จากที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นถึงกระบวนการพิจารณาคดีทั้งสองระบบคือ ระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา ซึ่งเป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงในทางคดี โดยการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนจะมีลักษณะเป็นการพิจารณาระหว่างศาลกับจำเลยมากกว่าโจทก์และศาลมีบทบาทในการดำเนินกระบวนการรวมทั้งการใช้ดุลพินิจได้อย่างเต็มที่ แต่การพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาศาลจะวางตัวเป็นกลางและนิ่งเฉยโดยศาลจะทำหน้าที่เพียงรับฟังการสืบพยานของฝ่ายโจทก์และจำเลย ศาลจะไม่ก้าวล่วงลงไปยุ่งเกี่ยวกับการค้นหาความจริงแห่งคดีด้วยตนเอง โดยศาลจะเป็นเสมือนกรรมการที่คอยกำหนดให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปตามกติกาเพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานต่าง ๆ เข้าสืบหักล้างซึ่งกันและกัน โดยเครื่องมือที่ศาลใช้ในการกำหนดกติกาให้คู่ความดำเนินการอย่างถูกต้องในการต่อสู้คดีคือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายลักษณะพยาน จากกระบวนการพิจารณาทั้งสอง จะเห็นได้ว่าพยานหลักฐานเป็นสิ่งที่ผู้พิจารณาคดีจะต้องนำมาใช้ในการประกอบดุลพินิจในการตัดสินคดีอยู่นั่นเอง

3) ความสำคัญของพยานบุคคลต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

เมื่อคดีเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล คู่ความที่อ้างพยานหลักฐานของตนเข้ามาในคดีจะมีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์ต่อศาล เพื่อศาลจะได้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและพิจารณาน้ำหนักความน่าเชื่อถือและตัดสินคดีต่อไป ทั้งนี้การชั่งน้ำหนักพยานบุคคล ซึ่งตามปกติพยานบุคคลจะเบิกความตามที่ตนประสบมา ดังนั้นสิ่งที่พยานบุคคล

จะเปิดความจริงต้องเป็นข้อเท็จจริงไม่ใช่ความคิดหรือความคิดเห็นของตนเอง อย่างไรก็ตามสิ่งที่พยานประสบพบเห็นมานั้น ย่อมอยู่ในกระบวนการของการรับรู้โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าในการรับรู้ข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะเป็นการมองเห็นได้กลิ่น ได้ยิน การรับรส หรือการสัมผัสเมื่อพยานบุคคลได้รับรู้ข้อมูลแล้ว กลไกต่อไปคือการจดจำสิ่งที่ได้พบหรือประสบมานั้นไว้ในสมองในรูปแบบของความทรงจำ ทั้งนี้การจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลแต่ละคนนั้นย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเหตุเฉพาะตัว เช่น บางคนช่างสังเกต ช่างจดจำบางคนมีความจำที่นาน บางคนมีความจำสั้น เมื่อบุคคลได้มาเป็นพยานในศาล หน้าที่ของพยานบุคคลคือให้การตามข้อเท็จจริงที่ประสบมาแก่ศาลเพื่อประโยชน์ในทางคดี การให้การคือกระบวนการถ่ายทอดความคิดพยานบุคคลจะต้องเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบมาโดยการตอบคำถามของทนายความหรือคู่ความ ซึ่งการถ่ายทอดข้อเท็จจริงก็เป็นความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละคนว่าสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้ดีเพียงใดแตกต่างกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คำเบิกความของพยานบุคคลจะมีน้ำหนักน่าเชื่อถือหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มากกระทบการรับรู้ การจดจำ และการถ่ายทอดออกมา ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจมาจากเหตุส่วนตัวของพยาน เช่น อายุของพยาน หากพยานยังเป็นเด็กหรืออายุมากย่อมจะมีผลต่อการรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจดจำหรือความบกพร่องของอวัยวะในการมองเห็น ได้ยิน ได้กลิ่นรับรส หรือสัมผัสของของตนมีความบกพร่องก็อาจทำให้คำให้การของพยานมีความคลาดเคลื่อนได้ นอกจากปัจจัยจากเหตุส่วนตัวแล้ว ยังมีปัจจัยในเรื่องของสภาวะแวดล้อม เช่น ความเข้มของแสงที่ช่วยในการมองเห็นขณะเกิดเหตุ หรือระยะเวลาระหว่างเกิดเหตุกับช่วงเวลาที่มาเบิกความเป็นพยานห่างกันนานเกินไป ปัจจัยสุดท้ายที่มีผลต่อการเบิกความของพยานบุคคลคือปัจจัยจากการแทรกแซงภายนอกที่มุ่งหมายจะข่มขู่และคุกคามพยาน เพื่อให้พยานเบิกความผิดจากความเป็นจริง อันจะส่งผลให้รูปคดีถูกบิดเบือนซึ่งผลสุดท้ายคือการอำนวยความยุติธรรมย่อมจะสูญสิ้นไป

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเบิกความของพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก เนื่องจากพยานบุคคลนั้นมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดมากที่สุด เพราะฉะนั้นคำให้การของพยานบุคคลในชั้นศาลจึงมีความน่าเชื่อถือค่อนข้างสูง อีกทั้งน้ำหนักของพยานประเภทอื่น เช่น พยานวัตถุหรือพยานเอกสารอาจมีการถูกทำลายหรือทำให้พยานหลักฐานดังกล่าวถูกบิดเบือนได้ง่าย เนื่องจากพยานดังกล่าวเป็นเพียงวัตถุหรือสิ่งของที่อาจทำลาย หรือทำให้เสียหายหรือลบเลือนได้ง่าย แต่พยานบุคคลนั้นคือมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและวิญญาณ การจะทำลายพยานประเภทนี้ได้ก็จะมีแต่การเอาชีวิต หรือข่มขู่คุกคามจนพยานเกิดความเกรงกลัวจนไม่กล้าไปเป็นพยานหรือทำให้พยานให้การในลักษณะที่บิดเบือนจากความเป็นจริงนั่นเอง

4) ประเภทของพยานหลักฐาน

ปัจจุบันพยานหลักฐานที่ศาลใช้ในการพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

(1) พยานบุคคล

พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การด้วยวาจาเพื่อที่จะเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ ซึ่งการรับรู้ที่นั่นหมายถึง การรับรู้จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้รสและได้รู้สึก (คดี ต. น. คร., 2528, น. 54) พยานบุคคลจะเป็นผู้ให้ถ้อยคำแก่ศาล ดังนั้น คุณสมบัติของพยานบุคคลจึงเป็นสาระสำคัญโดยพยานบุคคลจะต้องเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้และเป็นผู้ที่เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง ทั้งนี้พยานบุคคลอาจจำแนกออกเป็น

ประจักษ์พยาน หมายถึง ผู้ที่เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความในเรื่องที่จะให้การมาเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรง

พยานเดี่ยวและพยานคู่ พยานประเภทนี้ก็คือ ประจักษ์พยานนั่นเอง แต่ในบางคดีมีประจักษ์พยานคนเดียว บางคดีมีประจักษ์พยานหลายคน ซึ่งบุคคลดังกล่าวได้รู้เห็นเหตุการณ์ในคดีพร้อมกัน ณ สถานที่และเวลาเดียวกัน พยานดังกล่าวเรียกว่าพยานคู่ ตามปกติการให้การของพยานคู่ถือว่ามีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานเดี่ยว เนื่องจากพยานคู่จะต้องให้คำให้การที่สอดคล้องต้องกัน แต่ถ้าเมื่อใดก็ตามที่พยานคู่ให้การขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกัน ก็ถือว่าพยานนั้นรู้เห็นเหตุการณ์ไม่ตรงกัน หรืออาจมีพยานคนใดให้การไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือพยานทั้งคู่ให้การไม่ตรงกับความเป็นจริง ก็ถือว่าพยานนั้นขาดความน่าเชื่อถือ

พยานผู้เชี่ยวชาญการพิเศษ พยานประเภทนี้คือพยานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาใดสาขาหนึ่ง ซึ่งพยานดังกล่าวถือเป็นพยานบุคคลที่มาเบิกความในลักษณะแสดงความเห็น เช่น แพทย์ผู้ตรวจบาดแผลมาให้การเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ความเห็นว่าการบาดเจ็บเกิดจากอะไร ดังนั้นการเบิกความของพยานผู้เชี่ยวชาญจึงไม่ใช่การให้ถ้อยคำต่อศาลจากการที่ตนประสบพบเห็นข้อเท็จจริงในคดี ทั้งนี้การรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า ในกรณีเกิดประเด็นข้อพิพาทที่เป็นปัญหาซึ่งคนธรรมดาไม่อาจตัดสินได้โดยใช้ความรู้ความสามารถ หรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของวิญญูชนเพราะประเด็นนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือวิทยาการเฉพาะสาขา ซึ่งการนำเสนอข้อเท็จจริงนั้นจะต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญจากบุคคลที่มีประสบการณ์หรือความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้นหากเป็นกรณีข้อเท็จจริงที่วิญญูชนโดยทั่วไปสามารถเข้าใจและรู้ได้ ก็ถือว่าประเด็นดังกล่าวไม่ต้องอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญมาพิสูจน์ให้ศาลเห็น ทั้งนี้พยานผู้เชี่ยวชาญอาจเป็นผู้ที่มีความรู้

ความชำนาญ ซึ่งได้มาจากการศึกษาเล่าเรียน หรืออาจได้จากการทำงานในสาขานั้นเป็นระยะเวลาอันนานจนมีความชำนาญก็ได้

(2) พยานเอกสาร

พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใด ๆ ที่ศาลอาจอ่านดูได้จากลายลักษณ์อักษรหรือเครื่องหมายใด ๆ เป็นการสื่อถึงความหมายอันปรากฏอยู่บนกระดาษหรือวัตถุอื่นใดซึ่งคู่ความเสนอต่อศาลเพื่อใช้ข้อความหรือเครื่องหมายนั้น ๆ ในการแสดงความหมายที่จะสื่อต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง

(3) พยานวัตถุ

พยานวัตถุ หมายถึง วัตถุ สิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน ซึ่งได้แก่ สิ่งที่มีรูปร่างรวมทั้งคนที่มีชีวิตและซากศพ ทั้งนี้พยานวัตถุถือว่าเป็นพยานที่มีความสำคัญอย่างมากในคดีอาญา เพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น เช่น อาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด บาดแผลที่ถูกทำร้ายหรือสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น

(4) พยานอื่น

จากที่กล่าวมาเป็นการจำแนกประเภทของพยานหลักฐานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพยานหลักฐานแต่ละประเภทยังต่างก็มีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีไม่มากนักน้อยไปกว่ากันแต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพยานบางประเภทยังมีข้อจำกัดในการพิสูจน์ ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดในทางวิทยาศาสตร์หรือข้อจำกัดในความน่าเชื่อถือของวัตถุพยานหรือพยานเอกสาร ดังนั้นพยานบุคคลจึงเป็นพยานที่มีความสำคัญในการชี้แจงน้ำหนักพยานในคดีอาญา รวมทั้งมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความผิดอีกด้วย เนื่องจากพยานบุคคลโดยเฉพาะประจักษ์พยานที่เห็นเหตุการณ์โดยตรงนั้นถือว่าเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมากที่สุด พยานประเภทนี้จึงมีน้ำหนักในการให้ข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดในคดีที่น่าเชื่อถือมากที่สุดนั่นเอง

2. การคุ้มครองพยานในประเทศไทย

2.1 บทบาทภารกิจในการคุ้มครองพยาน

1) เหตุผลและความจำเป็นที่รัฐต้องหามาตรการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคล

แนวคิดที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานในประเทศมีมานานแล้วตั้งแต่ก่อนที่รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 จะถือกำเนิดขึ้นแต่กว่าร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา จะถูกผลักดันให้เป็นพระราชบัญญัตินั้นก็มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านออกมาให้เหตุผลและความจำเป็นที่รัฐต้องหามาตรการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคลมากมาย ซึ่งสาวิตรี เจริญชัยอักษร (2546, น. 696-700) ได้แบ่งเหตุผลและความจำเป็นที่รัฐต้องหามาตรการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคลเป็นด้าน ๆ ได้ดังต่อไปนี้

(1) เหตุผลและความจำเป็นทางด้านบทบาทและคุณลักษณะของพยานบุคคล

1.1 เนื่องจากพยานบุคคลมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมในการค้นหาความจริงและการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังกล่าวมาแล้วว่าคดีอาญาที่ขาดพยานบุคคลแม้จะมีพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุมากมายเพียงใดก็ตามไม่สามารถยืนยันความผิดของผู้กระทำจนสิ้นสงสัยได้ ดังนั้นการให้หลักประกัน และการคุ้มครองความปลอดภัยแก่ผู้มาเป็นพยานในคดี นอกจากเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนที่จะทำให้การแสวงหาพยานหลักฐานง่ายขึ้นแล้ว ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบอำนวยความยุติธรรมโดยศาลอีกด้วย

1.2 ด้วยคุณลักษณะของพยานบุคคลที่แตกต่างกับพยานประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ โดยปกติแล้วเรามักจะเห็นได้ว่า เอกสารหรือวัตถุใด ๆ ที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี มักอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะระหว่างพิจารณา อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงสภาพทางกายภาพแล้วเอกสารหรือวัตถุจะมีความเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ในขณะที่พยานบุคคลมิได้อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดเวลา มีคุณค่าอยู่ที่ความน่าเชื่อถือ ความสามารถในการรับรู้ การจดจำ และการถ่ายทอดสิ่งที่ตนได้สัมผัสมา มักได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ อยู่เสมอ จนทำให้คำเบิกความเปลี่ยนแปลง หรือถูกบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ดังนั้นการให้ความคุ้มครองแก่พยานบุคคลเป็นพิเศษกว่าพยานประเภทอื่นจึงน่าจะเกิดขึ้น เพราะหากปล่อยให้ปัจจัยใด ๆ มากระทบต่อพยานบุคคลแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อคุณค่าของคำเบิกความซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมโดยตรง

1.3 เนื่องจากพยานบุคคลประเภทประจักษ์พยาน หรือพยานที่ได้รับรู้เหตุการณ์มาด้วยตนเองโดยตรง ตามกฎหมายแล้วถือเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดศาลจะต้องรับฟัง ในคดีอาญาใดก็ตามหากมีประเด็นข้อพิพาทใดที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานหลายชิ้นต่างกัน คู่ความต้องนำพยานหลักฐานที่มีคุณภาพที่ดีที่สุดเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้คู่ความนำพยานด้อยคุณภาพ หรือพยานที่มีน้ำหนักความน่าเชื่อถือน้อยมาสืบ อันอาจทำให้เสียเวลา หรือก่อให้เกิดความสับสนยุ่งยากจนทำให้ศาลวินิจฉัยผิดพลาด และการ

ดำเนินคดีต้องเกิดความล่าช้า รัฐจึงควรมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานบุคคล ที่ควรจะนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี เพื่อบรรลุดัตุประสงค์ต่าง ๆ ดังกล่าว

(2) เหตุผลและความจำเป็นที่รัฐต้องก่อให้เกิดความเท่าเทียมในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนในสังคม

2.1 พยานบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีที่มีความรุนแรง ย่อมได้รับความทรมานทั้งร่างกาย จิตใจ รวมทั้งด้านอาชีพ และฐานะทางการเงิน ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญามากพออยู่แล้ว การต้องมาเบิกความเป็นพยานในคดี จึงนับเป็นการเพิ่มภาระและความตึงเครียดให้แก่บุคคลดังกล่าวมากขึ้น รัฐจึงควรให้ความสำคัญและช่วยบรรเทาความเสียหาย เพื่อให้เขาได้รู้สึกถึงความมั่นคงและปลอดภัยของตนเอง ซึ่งถือเป็นการที่รัฐได้ปกป้องคุ้มครองสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข และปลอดภัยจากภัยอันตรายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนด้วยในขณะเดียวกัน

2.2 ปัจจุบันกระแสการเรียกร้องสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานับเป็นกระแสที่กำลังมาแรง และได้รับการตอบสนองตามกฎหมายแล้วตามสมควร เช่น การจัดหาทนายความ หรือที่ปรึกษากฎหมายให้กับจำเลยโดยรัฐเพื่อให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยมีความสามารถเต็มที่ในการต่อสู้คดี หรือการให้บุคคลที่จำเลยร้องขอเข้ามีส่วนร่วมในการสอบปากคำในชั้นสอบสวนเพื่อป้องกันการกระทำที่มีชอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งถูกบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ในส่วนของผู้เสียหายเองรัฐธรรมนูญได้บัญญัติคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้นย่อมเป็นเรื่องชอบธรรม และจำเป็นที่บุคคลผู้เสียหายมาเป็นพยานในคดีอาญาสมควรที่จะได้รับสิทธิต่าง ๆ ในแง่ของมาตรการให้ความคุ้มครองที่จัดให้โดยรัฐด้วยซึ่งรัฐธรรมนูญได้วางกรอบความคุ้มครองไว้ในมาตรา 244 ดังนี้ “บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

(3) เหตุผลและความจำเป็นเพื่อเป้าหมายในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม

การคุ้มครองพยานบุคคลเป็นมาตรการที่สำคัญในการให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเพื่อการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมดังเคยกล่าวมาแล้ว เนื่องจากการกระทำความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรมมักมีการปกปิดพยานหลักฐาน และมีการวางแผนงานที่ซับซ้อน ดังนั้นในบางครั้งจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากผู้เคยร่วมกระทำความผิดซึ่งอยู่ในองค์กรอาชญากรรมมาก่อน และด้วยลักษณะความโหดเหี้ยมเด็ดขาดของการดำเนินการขององค์กรอาชญากรรม ความกว้างขวาง และจำนวนสมาชิกที่ปะปนอยู่ในสังคมภายนอก การให้การคุ้มครองแก่พยานบุคคลให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ เพื่อให้พยานดังกล่าวมาเบิกความ

หรือคำเบิกความไม่ถูกกระทบกระเทือนด้วยปัจจัยอื่นใดจึงเป็นสิ่งที่รัฐต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะความสามารถของรัฐในการกวาดล้างองค์การอาชญากรรมนอกจากทำให้เกิดความสงบสุขต่อสังคมแล้ว ยังอาจเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจและภาพพจน์ของประเทศโดยรวมด้วย

(4) เหตุผลและความจำเป็นในแง่ของความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา

เนื่องจากในสองทศวรรษที่ผ่านมาอาชญากรรมระหว่างประเทศเติบโตขึ้นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะความสะดวกในการคมนาคม ความก้าวหน้าทางการสื่อสาร และความรวดเร็วในการโอนเงินทำให้การกระทำความผิดได้ผลมากขึ้น ดังนั้นบางครั้งการกระทำที่เกิดขึ้นจึงมิได้เกิดในอาณาเขตของประเทศไทยเพียงประเทศเดียว ซึ่งในกรณีดังกล่าวคงต้องอาศัยความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ

ปัจจุบันการส่งตัวพยานบุคคลไปเบิกความในต่างประเทศนับเป็นมาตรการใหม่ ในกรอบความร่วมมือดังกล่าว อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญของมาตรการนี้ ก็คือ รัฐจะคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยให้แก่ประชาชนของตนอย่างไรเมื่อประชาชนหรือพยานเดินทางออกนอกอาณาเขตไปแล้ว สนธิสัญญาทวิภาคีต่าง ๆ จึงมีกระบวนการรับผิดชอบของรัฐฝ่ายที่รับตัวพยานว่าจะต้องประกันความปลอดภัย ไม่จับกุม ไม่คุมขัง ไม่ส่งฟ้องคดีอาญา ไม่ปล่อยให้ตกเป็นจำเลยในคดีแพ่งใด ๆ อันเป็นผลสืบเนื่องจากการเดินทางไปเบิกความด้วย ดังนั้นหากในอนาคตประเทศไทยจำเป็นต้องขอความร่วมมือในการส่งตัวพยานบุคคลจากต่างประเทศมาสืบ การร้องขอนั้นจะมีประสิทธิภาพเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับระบบการคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศไทย (ผู้ร้องขอ) ทั้งนี้เพราะคงไม่มีประเทศใดที่ยอมส่งคนชาติของตนเข้ามาช่วยเหลือกระบวนการดำเนินคดีของประเทศอื่น ในขณะที่คนของเขานั้นต้องเสี่ยงต่อการได้รับภัยอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในประเทศผู้ร้องขอ การพัฒนาระบบการคุ้มครองพยานบุคคลในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐต้องเร่งดำเนินการ

2) การคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศไทย

จากที่กล่าวมาแล้วถึงบทบาทและความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญาต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นำไปสู่สาเหตุที่พยานบุคคลถูกข่มขู่ คุกคาม และประทุษร้ายโดยคู่ความฝ่ายตรงกันข้ามเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ามาเบิกความเป็นพยานในศาล หรือมาเบิกความในลักษณะที่บิดเบือนจากข้อเท็จจริงที่ประสบมา ซึ่งส่งผลให้การพิจารณาคดีคลาดเคลื่อนทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ สาเหตุดังกล่าวมานำมาซึ่งเหตุผลและความจำเป็นในการกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายสำหรับคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้เกิดความยุติธรรมสูงสุดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประเทศไทยได้ริเริ่มและดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นระยะเวลาพอสมควร เนื่องจากนานาอารยประเทศได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ชน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและการดำรงชีพโดยปกติสุข อันถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1984 รวมทั้งจากการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยพิเศษว่าด้วยยาเสพติด การประชุมดังกล่าวได้มีการกำหนดถึงการคุ้มครองพยานบุคคลเพื่อเป็นมาตรการเสริม และเป็นการอนุวัติอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ.1988 จากแนวทางของปฏิญญาสากลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนผนวกกับแนวคิดในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของ UNCDP Model Witness Protection Bill (1988) ทำให้นานาประเทศเริ่มตระหนักและเห็นถึงบทบาทความสำคัญของพยานบุคคล รวมทั้งเห็นถึงความจำเป็นในการคุ้มครองพยานดังกล่าว จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายภายในของตนเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานขึ้นมา เพื่ออนุวัติให้เป็นไปตามแนวทางสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไป

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 244 ได้บัญญัติรับรองให้มีการคุ้มครองพยานในคดีอาญาดังนี้คือ “บุคคลซึ่งเป็นพยานบุคคลในคดีอาญามีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ในเวลาต่อมาเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ขึ้น ในอดีตก่อนที่จะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ความรับผิดชอบในการคุ้มครองพยานบุคคลมักจะถูกเป็นภาระของเจ้าพนักงานสอบสวน โดยในขณะนั้นกรมตำรวจได้วางระเบียบการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญาไว้ โดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

ก) การคุ้มครองพยาน ระเบียบดังกล่าวได้วางข้อกำหนดเพื่อให้เจ้าพนักงานถือเอาเป็นแนวปฏิบัติในเรื่องของการจัดบันทึกสถานที่อยู่ของพยานไว้อย่างชัดเจน และเจ้าพนักงานต้องออกไปตรวจสอบความเป็นอยู่ของพยานเสมอ เพื่อให้การติดตามและส่งหมายถึงพยานเพื่อให้พยานไปเบิกความต่อศาลเป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้หากพบว่าพยานคนใดจะบิดพลิ้วไม่ไปเบิก

ความ เจ้าพนักงานสอบสวนจะต้องรายงานผู้บังคับบัญชาเพื่อพิจารณาสั่งการ และถ้าพยานคนใดยากจนขัดสนก็ให้เจ้าพนักงานอัยการเพื่อขอเบิกเงินค่าพาหนะเบี้ยเลี้ยง

ข) การป้องกันพยาน การดำเนินการป้องกันพยานมักใช้ในกรณีที่บุคคลมาเป็นพยานในคดีสำคัญและบุคคลดังกล่าวไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือมีเหตุน่าเชื่อถือว่าเกิดอันตรายแก่พยานก่อนที่พยานจะไปเบิกความ พนักงานสอบสวนจะต้องรายงานชี้แจงเหตุผลเพื่อขอเบี้ยเลี้ยงในการจัดสถานที่พักอาศัยชั่วคราวแก่พยาน ถ้าเป็นกรณีที่คดีอยู่ในชั้นพิจารณาของศาลแล้ว ก็ให้พนักงานสอบสวนแจ้งเหตุให้พนักงานอัยการทราบเพื่อขอสืบพยานปากนั้นโดยเร็ว นอกจากความรับผิดชอบในการคุ้มครองดูแลพยานบุคคลจะตกแก่เจ้าพนักงานสอบสวนแล้ว ในชั้นพนักงานอัยการก็ได้มีการวางระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานอีกด้วย กล่าวคือสำนักงานอัยการสูงสุด ได้กำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พยานไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ.2538 ไว้ 2 ประการ คือ

ก) ปรับปรุงวิธีการส่งหมายเรียกพยานโดยการนำวิธีการอื่น ๆ เข้ามาเสริมการส่งหมาย

ข) อำนวยความสะดวกในเรื่องการเบิกจ่ายค่าพาหนะและค่าตอบแทนพยาน ตลอดจนการให้ความปลอดภัยแก่พยาน ตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2538 ข้อ 78

ทั้งนี้หากพิจารณาถึงมาตรการทั้งสอง ไม่ว่าจะเป็นของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือพนักงานอัยการก็ตาม จะเห็นได้ว่ามาตรการดังกล่าวเป็นเพียงวิธีการที่อำนวยความสะดวกให้แก่พยานและเป็นการติดตามสอดส่องเพื่อให้สามารถตามตัวพยานไปศาลได้สะดวกเท่านั้น รวมทั้งเป็นการจัดหาที่พักอาศัยให้แก่พยานในกรณีที่พยานถูกคุกคามหรือได้รับภัยอันตรายอย่างไร ยังไม่มีมาตรการใด ๆ ของทางราชการให้ความคุ้มครองโดยเฉพาะ อีกทั้งในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็มีกำลังแก้ไขปัญหายิ่งเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากงบประมาณที่มีอยู่จำกัด และในบางครั้งตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในบางกรณีเองอีกด้วย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาตรการในการคุ้มครองพยานของประเทศไทย ยังไม่มีความชัดเจนและรัดกุมเพียงพอโดยมาตรการที่ใช้ในขณะนั้นเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้แก่พยานเกี่ยวกับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นแต่การคุ้มครองเรื่องความปลอดภัยของพยานยังไม่มีมีความชัดเจนเท่าใดนัก ซึ่งหากพิจารณามาตรการคุ้มครองพยานของพระราชบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า กฎหมายได้กำหนดมาตรการที่มีความชัดเจนและค่อนข้างรัดกุม ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ความปลอดภัยแก่พยาน ให้ค่าตอบแทนการเป็นพยานและให้ค่าใช้จ่ายใน

ระหว่างที่เป็นพยาน โดยจะเน้นหนักที่เรื่องความปลอดภัยของพยานเป็นหลักสำคัญ โดยเฉพาะพยานที่เป็นคนในองค์กรอาชญากรรมหรือกลุ่มผู้มีอิทธิพลต่าง ๆ ซึ่งพยานจำพวกนี้การคุ้มครองพยานก็ต้องมีมาตรการที่พิเศษและรัดกุมมากกว่าพยานในคดีทั่ว ๆ ไป ที่กล่าวเช่นนี้ไม่ใช่พยานในคดีอาญาทั่ว ๆ ไปไม่มีความสำคัญ หากแต่พยานในคดีธรรมดา มักจะไม่มีข้อกังวลเรื่องความปลอดภัยเท่าใด ดังนั้นการคุ้มครองพยานเหล่านี้จึงเน้นหนักเรื่องการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพยาน และการให้ความปลอดภัยในลักษณะที่ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนเท่าใด

สำหรับหน่วยงานในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของไทยมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบโดยตรงคือ สำนักงานคุ้มครองพยาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม โดยการทำงานจะมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจในการคุ้มครองพยานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องมีการประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ในเรื่องของการเปลี่ยนชื่อและนามสกุลก็ต้องประสานไปยังสำนักงานทะเบียนราษฎรเป็นต้น ซึ่งการประสานงานต้องมีระเบียบที่ค่อนข้างรัดกุมเพราะข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานจะต้องปกปิดเป็นความลับที่สุด

การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายพบว่าบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองได้แก่ ตัวพยานเองซึ่งจะได้รับความคุ้มครองทั้งในชั้นสืบสวน สอบสวน ชั้นฟ้องคดี และชั้นศาล โดยการคุ้มครองตัวพยานนั้นจะดำเนินการตลอดจนเวลาตั้งแต่ก่อนเบิกความระหว่างเบิกความ และหลังจากเบิกความแล้วจนกว่าจะแน่ใจว่าพยานได้รับความปลอดภัยเป็นที่แน่นอนอย่างไรก็ตามการข่มขู่ คุกคามและประทุษร้ายมักจะไม่เกิดแก่ตัวพยานเท่านั้น หากแต่การกระทำดังกล่าวยังกระทบไปถึงบรรดาญาติพี่น้อง คู่สมรส บุตร บิดา มารดา หรือคนใกล้ชิดของพยาน การที่จะเกิดผลร้ายกับบุคคลเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความสนใจของพยานในการมาเบิกความ ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จึงให้ความสำคัญในการคุ้มครองความปลอดภัยของสามี ภรรยา บุพการี ผู้สืบสันดาน ญาติสนิทหรือคนสนิทของพยานด้วย ทั้งนี้ทั้งนั้นการดำเนินการคุ้มครองพยานในบางกรณีอาจมีผลกระทบถึงเสรีภาพของพยานหรือคนที่ใกล้ชิดกับพยานอีกด้วย เช่นอาจมีการกักพยานไว้ในสถานที่ที่มีความปลอดภัยเป็นเวลานาน หรือการที่พยานหรือบุคคลใกล้ชิดต้องเปลี่ยน ชื่อ สกุลหรือสถานที่อยู่และอาชีพ เป็นต้น ดังนั้นการเข้าสู่กระบวนการคุ้มครองพยานจึงต้องอาศัยความสนใจของพยานบุคคลใกล้ชิดเป็นหลักสำคัญด้วย

จากที่กล่าวมาเป็นการอธิบายถึงความสำคัญ ความเป็นมา และรายละเอียดเบื้องต้นรวมทั้งนำเสนอถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอมาดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่าในกระบวนการพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นกระบวนการพิจารณาคดีแบบระบบกล่าวหา ระบบไต่สวน หรือระบบผสมที่นำเอากระบวนการของสองระบบข้างต้นมาผสมผสานและใช้อย่างเหมาะสมก็ตีกระบวนการพิจารณาคดีทั้งสามส่วนต่างจำเป็นต้องอาศัยการเบิกความของพยานบุคคลแทบทั้งสิ้น เนื่องจากระบบพิจารณาคดีในชั้นศาล ผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีคือ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษานั้นเป็นผู้ที่มีความพร้อมในด้านวุฒิภาวะ คุณวุฒิและคุณค่าทางจริยธรรมและศีลธรรมอันเป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการตัดสินคดีความเพื่อดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแก่สังคม แต่ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเมื่อผู้พิพากษาทำการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาก็จะต้องอาศัยเครื่องมือที่จะนำมาประกอบการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดี เครื่องมือที่สำคัญก็คือพยานหลักฐานในคดี ซึ่งพยานที่มีความชัดเจนและน่าเชื่อถือและเป็นพยานที่สำคัญในคดีอาญาคือ พยานผู้เห็นเหตุการณ์หรือประสบพบเจอการกระทำความผิดซึ่งถือว่าเป็นพยานที่ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมากที่สุด พยานดังกล่าวคือพยานบุคคล ทั้งนี้การที่พยานบุคคลจำเป็นต้องมาเบิกความเป็นพยานต่อศาลนั้นอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีสัญญาประชาคม ซึ่งมีแนวคิดว่า ประชาชนทุกคนที่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐย่อมมีสิทธิและหน้าที่ระหว่างประชาชนเองกับรัฐในทิศทางที่สอดคล้องและเกื้อกูลกัน กล่าวคือรัฐมีหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาความสงบสุขของสมาชิกในขณะเดียวกันสมาชิกของรัฐก็มีสิทธิในการได้รับความคุ้มครองนั้นและยังมีหน้าที่ในการรักษาและเคารพกฎระเบียบที่รัฐเป็นผู้กำหนด อีกทั้งสมาชิกของรัฐจะต้องมีหน้าที่ในการดำรงไว้ซึ่งความสงบสุขและคอยช่วยเหลือเป็นหูเป็นตาแก่รัฐอีกด้วย ดังนั้นเมื่อมีการประสบพบเจอการกระทำความผิดเกิดขึ้นสุจริตชนผู้พบเห็นเหตุการณ์จึงต้องทำหน้าที่พลเมืองที่ดีของรัฐโดยการเสียสละตนเข้ามาเป็นพยานบุคคลในคดีอาญา แต่ทั้งนี้พยานบุคคลในคดีอาญาก็อาจถูกคุกคาม ข่มขู่หรือประทุษร้ายไม่ว่าจะแก่ชีวิต ร่างกายก็ตามเพื่อให้พยานนั้นไม่กล้ามาศาลหรือหากมาศาลแล้วก็จำเป็นต้องเบิกความต่อศาลในลักษณะที่บิดเบือนจากความเป็นจริง เพื่อรักษาชีวิตและสวัสดิภาพของตนหรือคนใกล้ชิดของตนไว้ ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากความยุติธรรมจะสูญเสียไปเพราะไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนย่อมจะเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมอันอาจก่อให้เกิดระบบกระบวนการยุติธรรมแบบชาวบ้านหรือศาลเตี้ยเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาขึ้น เพื่อให้พยานเกิด

ความมั่นใจในความปลอดภัยของตนและคนที่มีความใกล้ชิดกับตัวพยานเอง โดยกระบวนการในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญามีจุดมุ่งหมายที่จะดำเนินการสามด้าน คือ ด้านการให้ความปลอดภัยแก่ตัวพยานและคนใกล้ชิดเช่น คู่สมรส บุพการี บุตร ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอื่นที่สำคัญต่อจิตใจของพยาน ด้านการให้ค่าตอบแทนจากการที่มาเป็นพยานและด้านค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปจากการมาเป็นพยาน

3) เงื่อนไขที่นำไปสู่การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

ถึงแม้ว่าพยานในคดีอาญาจะมีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอย่างมากดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่ในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 หาใช่ว่าพยานทุกประเภทจะได้รับการคุ้มครองพยานในทุกกรณีไม่ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีได้เป็นพยานในคดีอาญาแต่มีอิทธิพลต่อความสนใจของพยานในการก็อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ อย่างไรก็ตามการที่พยานหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับพยานจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจำเป็นต้องมีคุณสมบัติประกอบกับเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กฎหมายได้กำหนด

(1) ความเป็นมาและเหตุผลของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

เหตุผลในการประกาศพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อเพิ่มความคุ้มครองพยานให้สอดคล้องกับบทบัญญัติ มาตรา 244 “ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งได้บัญญัติรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ แต่ในปัจจุบันพยานยังไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงในอรรถคดีเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น ซึ่งตามรัฐธรรมนูญได้ระบุให้มีการคุ้มครองพยานในสามกรณี ได้แก่ ประการแรกการคุ้มครองความปลอดภัย ประการที่สองคือเรื่องการให้ค่าตอบแทน และประการสุดท้ายเรื่องการให้ค่าใช้จ่าย

จากปัญหาในทางปฏิบัติที่ว่า จะมีมาตรการอย่างไรเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของพยานและบุคคลใกล้ชิด เพื่อให้พยานไม่เกิดความเกรงกลัวภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการให้การปรักปรำจำเลยในคดี ก่อนหน้าที่จะมี พระราชบัญญัติฉบับนี้ ไม่พบว่าประเทศไทยได้มีกฎหมายหรือมาตรการใด ๆ ที่เป็นเรื่องของรัฐกำหนดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาไว้โดยตรง รวมทั้งรัฐบาลก็ไม่มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนภารกิจเรื่องนี้ และไม่มีข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์แนวปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนจะมีก็แต่เพียงการให้ความสะดวกใน

การส่งหมายเรียกให้พยานของพนักงานอัยการและการควบคุมติดตามของพนักงานสอบสวน เพื่อไม่ให้พยานหลบหนีก่อนนำตัวไปเบิกความต่อศาลเท่านั้น สำหรับกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่า พยานจะได้รับอันตรายหรือจะหลบหนี เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องรายงานชี้แจง เหตุผลของเบี่ยงเบนเพื่อจัดสถานที่พักอาศัยชั่วคราวแก่พยาน ถ้าเป็นกรณีที่ฟ้องแล้วก็ต้องแจ้ง เหตุให้พนักงานอัยการเพื่อให้มีการสืบพยานปากนั้นโดยเร็ว และเมื่อพยานเบิกความเสร็จแล้วก็ ไม่มีมาตรการใด ๆ เพื่อให้ความคุ้มครองต่อ จากการประชุมวุฒิสภา เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ที่ประชุมได้พิจารณาและรับหลักการพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่ คณะรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เป็นผู้เสนอหลักการเนื้อหาของร่าง กฎหมายแต่ละฉบับคล้ายคลึงกัน คงมีรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้นที่แตกต่างกันแต่ก็ได้ขัดกัน แต่อย่างใด ดังนี้ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาจึงถูกผลักดันกันออกมาภายใต้ ร่างจาก Witness Security Program ของสหรัฐอเมริกา โดยในขั้นแรกใช้กับคดียาเสพติดและ คดีค้าหญิงและค้าเด็กเป็นหลัก ซึ่งจะอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานคุ้มครองพยานสังกัด กระทรวงยุติธรรมซึ่งจะตั้งขึ้นภายใน 5 ปี นับวันที่กฎหมายฉบับนี้บังคับใช้ โดยในระหว่างที่ยังไม่ มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยาน ก็ให้ภารกิจคุ้มครองพยานเป็นหน้าที่ของสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ (สยามรัฐสุดสัปดาห์วิจารณ์, 2544, น. 13)

จนกระทั่งมีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการเป็นพระราชบัญญัติคุ้มครอง พยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 120 ตอนที่ 58 ลงวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2546 โดยมาตรา 2 ของพระราชบัญญัตินี้ให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้น 180 วันนับแต่วันถัดจาก วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป โดยกฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญของกฎหมาย เป็นไปตามเจตนารมณ์และความมุ่งประสงค์ของทุกฝ่ายตามเป้าหมายเพื่อให้ความปลอดภัยแก่ พยาน ให้ค่าตอบแทนการเป็นพยานและให้ค่าใช้จ่ายในระหว่างที่เป็นพยาน เน้นเรื่องความ ปลอดภัยของพยาน โดยเฉพาะพยานประเภทที่เป็นคนในองค์กรอาชญากรรมหรือกลุ่มอิทธิพล ต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้มีมาตรการพิเศษเพื่อสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยให้กับตัว พยานและบุคคลใกล้ชิด ในกรณีที่พยานทั่วไปกฎหมายก็จะให้ความคุ้มครองเบื้องต้น เมื่อ กังวลเรื่องความปลอดภัยและสวัสดิภาพของพยานมีไม่มากเท่ากับพยานประเภทก่อนกฎหมายก็ จะกำหนดแต่มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน เพราะฉะนั้น กฎหมายคุ้มครองพยานนี้จึงมี สาระสำคัญอยู่ที่การให้ความคุ้มครองในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย

(2) สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

2.1 หลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้ให้คำจำกัดความของพยานไว้ในมาตรา 3 ว่า หมายถึง “พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญารวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเป็นพยาน” อย่างไรก็ตามการที่พยานให้ถ้อยคำนั้น ผลของความไม่ปลอดภัยอาจไม่เกิดกับตัวพยานเพียงอย่างเดียวแต่อาจเกิดแก่สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน กฎหมายจึงกำหนดให้สามารถนำมาตรการในการคุ้มครองพยานมาใช้แก่บุคคลดังกล่าวได้โดยพยานต้องร้องขอและบุคคลเหล่านั้นต้องให้ความยินยอม (มาตรา 7 และมาตรา 11) กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดเรื่องการคุ้มครอง เช่นคำว่า “ความปลอดภัย หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะและหลังมาเป็นพยาน” และเหล่านี้เองคือสิ่งที่ผู้เป็นพยานจักได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น สรุปได้ว่าผู้ที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้คือพยานบุคคลที่จะให้ถ้อยคำหรือได้ให้ถ้อยคำ รวมทั้งพยานผู้เชี่ยวชาญและคู่สมรส พ่อแม่ บุตร และบุคคลใกล้ชิดของพยาน เว้นแต่จำเลยที่อ้างตนเป็นพยาน ถ้าพยานหรือผู้จะเป็นพยานในคดีอาญาอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานสืบสวน พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลยุติธรรม หรือสำนักงานคุ้มครองพยานอาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร หรือพยานบุคคลที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอหรือบุคคลที่เป็นพยานนั้นเองขอให้พนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็นทั้งนี้ พยานต้องให้ความยินยอมในการคุ้มครองด้วย (มาตรา 6) นอกจากนี้ กฎหมายยังให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยตามที่ได้กล่าวไปแล้ว

ที่กล่าวมาแล้วเป็นการคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไป นอกจากนี้ มาตราการทั่วไปกฎหมายยังได้กำหนดให้มีมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานโดยได้ระบุประเภทของคดีที่พยานอาจได้รับความคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษไว้ 6 ประเภท (มาตรา 8) ส่วนการคุ้มครองมีอย่างไรบ้างกฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 10 ที่ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ ส่วนรายละเอียดจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

2.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

มาตรา 13 กำหนดให้ตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม และให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันอยู่ในสังกัดของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

2.3 ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน

มาตรา 15 กำหนดค่าตอบแทนการมาเป็นพยานและได้รับความเสียหาย แก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดแก่ตัวพยานเองหรือสามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เพราะเหตุว่ามีการกระทำผิดโดยเจตนาเนื่องจากการเป็นพยาน ทั้งนี้จะได้รับตามความจำเป็นและตามสมควร ตามที่ระเบียบกระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง การที่ได้รับ ความเสียหายนั้นเกิดจากการที่พยานหรือผู้เกี่ยวข้องปฏิเสธการคุ้มครองตามมาตราทั่วไป หรือพิเศษผู้นั้นไม่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน(มาตรา 15)การยื่นขอสามารถยื่นได้เองหรือทนายยื่นขอ ต่อสำนักงานคุ้มครองพยานตามแบบที่กำหนดภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ผู้นั้นได้รู้ถึงการกระทำ ความผิด ส่วนหลักเกณฑ์การขอและวิธีพิจารณาเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงยุติธรรม ค่าตอบแทนจากการมาเป็นพยานเมื่อให้การแล้ว มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามสมควร ตามระเบียบ กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง ส่วนค่าตอบแทนในคดีที่เป็น พยานโจทก์ในคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งผู้เสียหายเป็นโจทก์หรือพยานจำเลยเป็นดุลพินิจของศาลที่ จะกำหนดให้จ่ายค่าตอบแทนแต่ไม่เกินอัตราที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจาก กระทรวงการคลัง (มาตรา 17) ส่วนค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นไปตาม ระเบียบกระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง สำหรับการเรียกคืน ค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายในกรณีพยานไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่เบิกความเป็นพยานโดยไม่มี เหตุผลอันควร หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าแจ้งเท็จ เบิกความเท็จหรือทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ผู้นั้นต้องคืนหรือชดใช้ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและบุคคลที่เกี่ยวข้องแก่รัฐ เท่าที่จ่ายไปจริงภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำสั่งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน การเรียกร้อง ดังกล่าวให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานประสานงานกับสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อ เรียกคืน (มาตรา 19)

2.4 การอุทธรณ์

การอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน และไม่ใช้คำสั่งของศาลสามารถยื่นเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นซึ่งมีไต่ศาลแขวงและมีอำนาจพิจารณา คดีอาญาหรือศาลทหารชั้นต้น ที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือที่บุคคลนั้นมีที่อยู่ภายใน 30 วันนับแต่ วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง ทั้งนี้โดยไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียม การอุทธรณ์คำสั่งเป็นการทุเลาการบังคับ ตามคำสั่งของสำนักงานคุ้มครองพยาน การพิจารณาคำสั่งตามมาตรา 6, 7, 9, 10 และ 12 ศาลต้อง พิจารณาลับและให้เฉพาะผู้เกี่ยวข้องเข้าฟังและให้สิ่งเสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันที่รับอุทธรณ์

เว้นแต่มีเหตุอันสมควรจะขยายเวลาได้ตามความจำเป็นแต่ต้องจดยางานไว้ คำสั่งของศาลตาม มาตราต่าง ๆ ข้างต้นให้เป็นที่สุด

2.5 บทกำหนดโทษ

กรณีที่มีการดำเนินการตามกฎหมายในการคุ้มครองพยาน ผู้ใดเปิดเผย ความลับที่เกี่ยวกับที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้ ดำเนินการไปเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้น ไม่ได้รับความปลอดภัย ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 21) ดังนั้น ในกรณีนี้ไม่ว่าผู้ใดก็ตามถ้ารู้ว่ามี การเปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนนามสกุล เปลี่ยนที่อยู่หรือการปกปิดตัวบุคคลผู้เป็นพยานหรือผู้ได้รับความคุ้มครองนี้แล้วทำ การเปิดเผยไม่ว่าชื่อ หรือรูปภาพ ผู้นั้นต้องรับโทษดังกล่าว แม้ว่าจะเป็นบุคคลภายนอก เช่น ผู้สื่อข่าวหรือนักหนังสือพิมพ์

(3) เงื่อนไขการให้ความคุ้มครองพยานพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

มาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายไทยสามารถแบ่งออกได้เป็นสามชั้น ได้แก่ มาตรการคุ้มครองพยานขั้นพื้นฐาน มาตรการคุ้มครองพยานทั่วไปและมาตรการพิเศษในการ คุ้มครองพยานในส่วนของมาตรการคุ้มครองพยานขั้นพื้นฐานซึ่งจะใช้กับพยานในคดีอาญาทั่ว ๆ ไป ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น การจัดหาลำให้พยาน รวมทั้งล่ามภาษาไทยท้องถิ่นด้วย พยานมีสิทธิคัดค้านขอประกันตัวผู้ต้องหาซึ่งแต่เดิมเป็นสิทธิของ พนักงานสอบสวนเท่านั้น การตรวจค้นผู้เสียหายที่เป็นหญิงต้องให้เจ้าพนักงานที่เป็นหญิงเป็น ผู้ตรวจค้น ในการสอบถามผู้เสียหายที่เป็นหญิงในคดีเกี่ยวกับเพศต้องให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็น ผู้สอบปากคำ การชี้ตัวผู้ต้องหาจัดให้ในสถานที่เหมาะสมเพื่อป้องกันผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหาย การ เบิกความในชั้นศาลให้ศาลจัดให้เบิกความโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลย หรือใช้วิธีการอื่นใดที่จะ กำหนดในกฎกระทรวงหรือให้ถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่พยานหรือผู้เสียหาย ไว้วางใจ เป็นต้น มาตรการเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติกันอยู่แล้ว ในขั้นตอนพนักงานสอบสวนแต่ บางครั้งก็ถูกละเลย จึงมีการบัญญัติไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการถือปฏิบัติให้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม มาตรการต่าง เหล่านี้อาจถูกยกเว้นได้กรณีที่พยานหรือผู้เสียหายยินยอม ทั้งนี้จะต้องมีการทำบันทึก คำยินยอมไว้ด้วย (สยามรัฐสุดสัปดาห์วิจารณ์, 2544, น. 13) การคุ้มครองพยานขั้นพื้นฐานนี้เป็น เรื่องของการปฏิบัติที่เหมาะสมแก่ตัวพยานมากกว่าการรักษาความปลอดภัย สำหรับการคุ้มครอง พยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษจะเน้นที่การรักษาสวัสดิภาพให้กับพยานให้พ้นจาก

อันตรายและการคุกคาม ช่มชู้ต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการที่เขาจะให้การหรือได้ให้การเป็นพยานและการคุ้มครองนี้ยังขยายไปถึงสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานด้วย

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดเงื่อนไขในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญาไว้ จำแนกได้ 2 มาตรการ ดังนี้-

3.1 มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน

เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น แล้วมีการจัดหาพยานเพื่อใช้มัดผู้กระทำความผิดอาญาเมื่อพยานบุคคลอาจไม่ได้รับความปลอดภัยในการเป็นพยานในคดีอาญา พยานอาจได้รับมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา ซึ่งกำหนดไว้ ดังนี้-

เกิดข้อเท็จจริงว่า พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ซึ่งมีนิยามว่า “ความปลอดภัยหมายถึง ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยานทั้งก่อน ขณะ และหลังการมาเป็นพยาน มีข้อสังเกตว่า ในกรณีที่เป็นคดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่มีอิทธิพลของผู้กระทำความผิดเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คดีชกต่อยทำร้ายร่างกาย หรือคดีบุกรุกกรรมตา เช่นนี้ ก็ไม่อาจถือว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ก็ไม่อาจได้รับความคุ้มครองพยานเพราะโดยสภาพไม่มีความจำเป็น

(1) พยานต้องให้ความยินยอมในการให้ความคุ้มครองพยานที่จะจัดให้ ทั้งนี้ เพราะการเข้าสู่ขั้นตอนการให้ความคุ้มครองพยานนั้น จะทำให้สิทธิของพยานบางประการถูกจำกัด เช่นต้องเก็บตัวอยู่ในสถานที่ที่จัดหาไว้ให้ เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องอาศัยความยินยอมของพยานเป็นพื้นฐานในการเข้าสู่มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน

(2) พนักงานสืบสวน พนักงานสอบสวน พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาลหรือสำนักงานคุ้มครองพยานแล้วแต่กรณี เป็นผู้จัดให้พยานได้รับการคุ้มครองพยานตามที่เหมาะสม หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ เมื่อการเป็นพยานนั้นเริ่มต้นนับตั้งแต่พนักงานสืบสวนคดีอาญาจัดหาพยานเพื่อเตรียมการสอบสวนคดีอาญา ดังนั้นพยานอยู่ในขั้นตอนใดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เจ้าหน้าที่ของรัฐในขั้นตอนนั้นจะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ให้ความคุ้มครอง นอกเหนือจากการให้ความคุ้มครองจะเป็นการริเริ่มของเจ้าหน้าที่รัฐแล้วพยานเองหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องก็อาจร้องขอให้มีการให้ความคุ้มครองพยานได้ บุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ หรือบุตรของพยาน เป็นต้น

(3) ในกรณีจำเป็น พยานหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวกับอาชญากรรมขอให้ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานได้การแจ้งและวิธีการให้ความช่วยเหลือ เป็นไปตามระเบียบที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกำหนด

(4) วิธีการคุ้มครองพยานในมาตรการทั่วไปนี้ การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในที่ปลอดภัย (เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอม) และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่อาจระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสถานะของพยานที่เกี่ยวข้อง เช่น การเข้าเป็นพยานที่เกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลในจังหวัด จะต้องนำมาคุ้มครองในสถานที่ที่ปลอดภัยและไม่เปิดเผยชื่อเพื่อป้องกันพยานถูกคุกคามหรือถูกนำมาปิดปาก

(5) และในมาตรา 7 ระบุให้ พยานอาชญากรรมให้เจ้าพนักงานคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปนี้ได้แก่ สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้ถ้าบุคคลดังกล่าวจะไม่ได้รับความปลอดภัยแต่บุคคลเหล่านี้ต้องยินยอมให้คุ้มครอง

การให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป

3.2 มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

ในคดีอาญาบางประเภท พยานมีความเสี่ยงสูงที่จะไม่ได้รับความปลอดภัย พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา จึงได้กำหนดมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานไว้ใน มาตรา 8-2 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้.-

3.2.1 ประเภทของพยานในคดีที่จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

พยานในคดีอาญาบางประเภทที่สำคัญเท่านั้น ที่จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษไม่ได้หมายความว่าความรวมไปถึงคดีทุกประเภท กฎหมายกำหนดให้พยานในคดีอย่างใดอย่างหนึ่ง 6 กรณีดังต่อไปนี้ อาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้ (มาตรา 8) คือ

1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา

3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหาสื่อหรือพาไปเพื่ออนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีหรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณีหรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่ และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้ความหมายรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการ หรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานหนักกว่านั้น

6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

ในกรณี 6) นี่เป็นการเปิดกว้างให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐในการใช้มาตรการคุ้มครองพิเศษแก่คดีที่เห็นสมควร ทำให้กฎหมายนี้มีความยืดหยุ่นปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.2 การร้องขอ และผู้มีอำนาจในการพิจารณาใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

การริเริ่มใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานนั้นจะเริ่มเมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่สามารถความปลอดภัยพยานหรือบุคคลอื่นซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาอาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครอง (มาตรา 9 วรรคแรก) แต่การร้องขอดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมจากพยานบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองด้วย เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายได้รับคำร้องแล้ว ต้องพิจารณาสั่งการโดยด่วน โดยถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานจะไม่สามารถความปลอดภัย ก็ให้สั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาได้ (มาตรา 9 วรรคสอง)

นอกเหนือจากตัวพยานที่อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตราพิเศษแล้ว สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย และพยานได้ร้องขอให้นำมาตราการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ โดยต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังกล่าวด้วย (มาตรา 11 วรรคท้าย)

3.2.3 วิธีการตามมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยาน

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานนี้ เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานโดยกฎหมายกำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตราพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด (มาตรา 10) ดังต่อไปนี้

- 1) ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม
- 2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี

- 3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานเดิมตามคำขอพยานด้วย
- 4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรมหรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม
- 5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- 6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- 7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

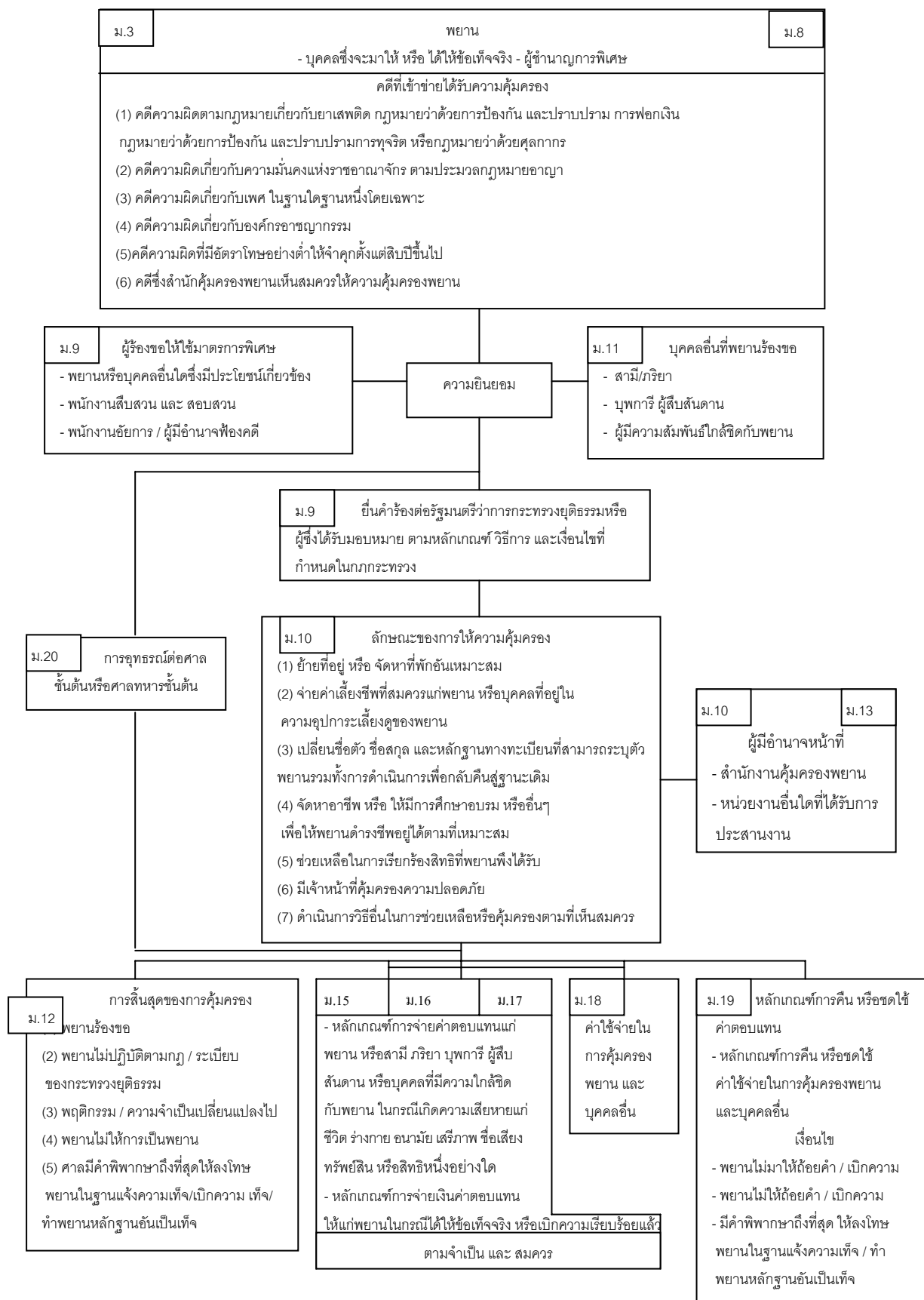
3.2.4 การสิ้นสุดการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษจะยุติหรือสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 12 ความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายอาจสั่งให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุด เมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- 1) พยานร้องขอ เมื่อมาตรการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษต้องได้รับความยินยอมจากพยาน ดังนั้นเมื่อพยานร้องขอให้ขอยุติการคุ้มครอง ก็สามารถยุติการคุ้มครองได้
- 2) พยานไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงหรือระเบียบของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ
- 3) พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป และกรณีไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอีกต่อไป
- 4) พยานไม่ให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควร
- 5) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จอันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีที่พยานได้รับความคุ้มครอง

แผนภูมิที่ 2.2

การให้ความคุ้มครองพยานตามมาตราพิเศษ

นอกจากนี้ เพื่อให้การใช้มาตรการคุ้มครองพยานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ยังได้วางบทกำหนดโทษทางอาญาฐานเปิดเผยความลับเกี่ยวกับตัวพยาน บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลผู้ใกล้ชิดพยานที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ ตามบทบัญญัติในมาตรา 12 และมาตรา 22 ความดังต่อไปนี้

มาตรา 21 “ผู้ใดเปิดเผยความลับเกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถ้วน หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 22 “ถ้าการกระทำตามมาตรา 21 เป็นการกระทำเพื่อให้บุคคลตามมาตราดังกล่าวไม่ได้รับความปลอดภัย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นกึ่งหนึ่ง”

และยังได้กำหนดโทษสำหรับความผิดอาญาใด ๆ ที่ได้กระทำต่อพยานด้วยตามบทบัญญัติในมาตรา 23 ความว่า “ผู้ใดกระทำความผิดอาญาต่อบุคคลใดเพราะเหตุที่บุคคลนั้น สามี ภริยา ผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นจะมา หรือได้มาเป็นพยาน ต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ กึ่งหนึ่ง”

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะทำให้ทราบถึงรูปแบบการคุ้มครองพยานในประเทศไทย ตามกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีสารบัญญัติ ระเบียบของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 อันเป็นกฎหมายเฉพาะ

2.2 สถิติการคุ้มครองพยาน ของสำนักงานคุ้มครองพยาน

สถิติการยื่นคำร้องขอรับการคุ้มครองความปลอดภัย โดยมีการประสานส่งต่อพยานไปให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานรับผิดชอบให้การคุ้มครองแก่พยานตามที่ร้องขอในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตำรวจภูธรและตำรวจนครบาล ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 2.1
สถิติจำนวนพยานที่ยื่นคำร้องขอรับการคุ้มครอง
และผลการพิจารณา

ปีงบประมาณ	รวม	จำนวนพยานที่ยื่นคำร้อง ขอรับการคุ้มครอง		ผลการพิจารณา ตามกฎหมายคุ้มครองพยาน	
		ทั่วไป	พิเศษ	เข้าโปรแกรม การคุ้มครอง	ยกคำร้อง
2547	11	10	1*	6	5
2548	93	90	3*	83	10
2549	208	207	1*	165	43
รวม	312	307	5*	254	58

หมายเหตุ: *พยานที่ยื่นคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษ จำนวน 5 ราย นี้ รวม. ยกคำร้องและใช้
มาตรการทั่วไปดูแลแทน

ตารางที่ 2.2
สถิติจำนวนพยานที่ยื่นร้องขอรับการคุ้มครอง
ความปลอดภัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

หน่วยงานรับผิดชอบ	ปีงบประมาณ			รวม	ลำดับ
	2547	2548	2549		
บชน.	2	29	44	75	1
ตร.ภ.1	4	19	22	45	4
ตร.ภ.2	-	3	4	7	9
ตร.ภ.3	-	2	5	7	9
ตร.ภ.4	1	2	7	10	8
ตร.ภ.5	1	10	11	22	6
ตร.ภ.6	-	5	19	24	5
ตร.ภ.7	1	8	8	17	7
ตร.ภ.8	2	12	35	49	3
ตร.ภ.9	-	3	53	56	2
รวม	11	93	208	312	

ตารางที่ 2.3
สถิติกลุ่มความผิดอาญาที่พยานยื่นคำร้องขอรับ
การคุ้มครองความปลอดภัย

กลุ่มความผิดทางคดีอาญา	ปีงบประมาณ			รวม	ลำดับ
	2547	2548	2549		
ความผิดต่อชีวิต	5	52	91	148	1*
ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง	3	16	3	22	4
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์	-	9	16	25	3*
ความผิดต่อร่างกาย	-	9	49	58	2*
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	-	2	19	21	5
ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง	1	1	14	16	6
คดีความผิดเกี่ยวกับความไม่สงบ	-	-	1	1	11
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	2	-	6	8	7
ความผิดต่อเสรีภาพ	-	2	2	4	8
ความผิดตามกฎหมายแรงงาน	-	2	-	2	10
ความผิดเกี่ยวกับการค้าอาวุธ	-	-	1	1	11
ความผิดเกี่ยวกับเอกสารสิทธิ์	-	-	1	1	11
ความผิดตามกฎหมาย กกต.	-	-	3	3	9
ตาม ระเบียบ นร.ว่าด้วยการฮั้วฯ	-	-	2	2	10
รวม	11	93	208	312	

ที่มา: กระทรวงยุติธรรม สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2549.

2.3 การประสานความร่วมมือในการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาระหว่างสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (2548) สืบเนื่องจาก มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ที่กำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยาน มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัย จากการดำเนินการที่ผ่านมาเกี่ยวกับการประสานการปฏิบัติงานคุ้มครองพยาน กรณีที่พยานมาร้องขอให้คุ้มครองความปลอดภัยมาที่สำนักงานคุ้มครองพยาน จะมีการประสานส่งต่อพยานให้กับหน่วยงานที่มีภารกิจคุ้มครองพยานไปดูแลคุ้มครองความปลอดภัย อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมการปกครอง กรมราชทัณฑ์ เป็นต้น

เพื่อให้การทำงานเกิดการบูรณาการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานร่วมกันระหว่างสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับหน่วยงานที่มีภารกิจคุ้มครองพยาน จึงได้กำหนดจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ขึ้น โดยมีหน่วยงานที่ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลง ฯ เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2548 จำนวน 7 หน่วยงาน คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม กรมการปกครอง กรมราชทัณฑ์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งผู้ศึกษาจะขอสรุปรายละเอียดของบันทึกข้อตกลง ฯ เฉพาะหน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเนื่องจากหัวข้อศึกษาวิจัยเกี่ยวเนื่องมาจากการขอความร่วมมือในการประสานส่งต่อพยานไปให้ความคุ้มครองความปลอดภัยตามกฎหมายที่กำหนด สรุปได้ดังนี้

1) การปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการทั่วไป

1.1 คดีอาญาใด กรณีพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย โดยสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นเองก็ดี หรือกรณีพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง ยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยานก็ดี เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการรับเรื่องและสอบสวนเพื่อขออนุมัติตามขั้นตอนแล้ว หากพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือ

สำนักงานคุ้มครองพยานต้องการให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการให้ความคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานมีหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานประสานงานคุ้มครองพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อขอให้จัดส่งเจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการให้ความคุ้มครองแก่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องตามที่มีการร้องขอ

1.2 การดำเนินการข้อ 1.1) หากกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานไปยังหน่วยประสานงานคุ้มครองพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด เพื่อขอให้จัดส่งเจ้าพนักงานตำรวจมารับตัวพยานจากสำนักงานคุ้มครองพยาน ไปดำเนินการให้ความคุ้มครองหรือดำเนินการส่งตัวพยานไปยังหน่วยงานคุ้มครองพยานอื่นต่อไป

1.3 การดำเนินการตามข้อ 1.1) และข้อ 1.2) ให้รวมถึงตลอดถึงกรณีที่พยานร้องขอให้คุ้มครองสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานในคดีอาญา เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม

2) การปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

กรณีพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ.2548 ในระหว่างรอการพิจารณาสั่งการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย หากมีกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้นำความในข้อ 1 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

3) หน่วยงานประสานงานคุ้มครองพยาน

การร้องขอ การขอความร่วมมือ หรือการแจ้งเหตุใด ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานงานกับ กองคดีอาญา ในฐานะหน่วยประสานงานคุ้มครองพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการประสานและปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งนี้หากกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วน สำนักงานคุ้มครองพยาน อาจประสานโดยตรงกับสถานีตำรวจในพื้นที่ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ตามความจำเป็น หน่วยงานประสานงานคุ้มครองพยาน ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้

จัดตั้งขึ้นตามบันทึกข้อตกลงนี้ หรือสถานีดำรวจในพื้นที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จะให้ความร่วมมือกับสำนักงานคุ้มครองพยานในการให้ข้อเท็จจริง ข้อมูลรายละเอียด หรือพฤติการณ์เบื้องต้นแก่คดี เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณาให้ความคุ้มครองพยานทั้งมาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ

จากบันทึกข้อตกลงข้างต้น แนวทางปฏิบัติที่กำหนดเมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานได้รับคำร้องจากบุคคลที่ขอให้คุ้มครองความปลอดภัย ก็จะมีการประสานส่งต่อให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไปดูแลคุ้มครองความปลอดภัย ทั้งนี้จะต้องปฏิบัติตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2548 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2548 โดยต่อมาสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบที่กำหนด ตามหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 0004.21/2592 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2548 สรุปดังนี้

1) คดีอาญาที่พยานน่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้ความคุ้มครอง ได้แก่

1.1 คดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป

1.2 คดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่สามปีขึ้นไป และผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับคดีอาญา 15 ประเภท ดังนี้

(1) กลุ่มผู้มีอิทธิพลเรียกรับผลประโยชน์จากโรงงานร้านค้า สถานบริการและสถานประกอบการต่าง ๆ

(2) กลุ่มผู้มีอิทธิพลลักลอบจัดให้มีบ่อนการพนัน จัดให้มีการพนันทายผลฟุตบอล หวยใต้ดิน หวยหุ้น จั๊บยี่กี ตู้เกมไฟฟ้า

(3) กลุ่มผู้มีอิทธิพลในการฮั้วประมูล และขัดขวางการเสนอ/แข่งขันราคาในการประมูลงานของทางราชการ

(4) กลุ่มผู้มีอิทธิพลลักลอบนำคนเข้า-ออก และอยู่ในราชอาณาจักรโดยผิดกฎหมาย

(5) กลุ่มผู้มีอิทธิพลหลอกลวงประชาชนไปทำงานต่างประเทศ

(6) กลุ่มผู้มีอิทธิพลรับจ้างทวงหนี้ด้วยการข่มขู่หรือใช้กำลัง

(7) กลุ่มผู้มีอิทธิพลลักลอบค้าอาวุธ

(8) กลุ่มผู้มีอิทธิพลบุกรุกที่สาธารณะหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(9) กลุ่มผู้มีอิทธิพลลักลอบขนสินค้าหนีภาษี น้ำมันเถื่อน น้ำมันปาล์มเถื่อน บุหรี่ สุราเถื่อน และรับเคลียร์การนำเข้าสินค้าผิดกฎหมาย

(10) กลุ่มผู้มีอิทธิพลมือปืนรับจ้าง

(11) กลุ่มผู้มีอิทธิพลเกี่ยวกับยาเสพติด

(12) กลุ่มผู้มีอิทธิพลหลอกลวงต้มตุ๋นนักท่องเที่ยว

(13) กลุ่มผู้มีอิทธิพลลักลอบหญิงและเด็กบังคับค้าประเวณี โสเภณีเด็ก

(14) กลุ่มผู้มีอิทธิพลเรียกรับผลประโยชน์จากคิวรถจักรยานยนต์ และรถยนต์รับจ้างผิดกฎหมาย

(15) กลุ่มผู้มีอิทธิพลเรียกรับผลประโยชน์จากรับเคลียร์หรือคุ้มครองการกระทำผิดบนเส้นทางหลวงหรือทางสาธารณะ

2) ผู้มีอำนาจอนุมัติการคุ้มครองพยาน

2.1 พยานในคดีอาญาตามข้อ 1.1 และข้อ 1.2 ให้พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนหรือสอบสวนคดีอาญา รายงานขออนุมัติตามลำดับชั้นถึง ผู้บังคับการ หรือผู้รักษาราชการแทน เป็นผู้อนุมัติการคุ้มครองเป็นระยะเวลาไม่เกิน 7 วัน สำหรับข้อ 1.3 ให้รับรายงานและขออนุมัติการคุ้มครองพยานต่อผู้บัญชาการโดยเร็ว

2.2 หากมีความจำเป็นที่จะคุ้มครองพยานเกินกว่า 7 วัน ให้ ผู้บังคับการหรือผู้รักษาราชการแทน เป็นผู้อนุมัติต่อไปได้อีกไม่เกิน 14 วัน

2.3 หากมีความจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองเกินกว่าข้อ 2.2 ให้ผู้บัญชาการหรือผู้รักษาราชการแทนเป็นผู้อนุมัติได้ไม่เกิน 60 วัน หากต้องการให้ความคุ้มครองเกินกว่า 60 วันให้ขออนุมัติต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

2.4 กรณีต้องให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ให้ดำเนินการตามข้อ 2.1-2.3 ไปพลางก่อน แล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรายงานตามลำดับชั้นถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อขออนุมัติต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

2.5 ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนเพื่อการคุ้มครองพยาน ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการขออนุมัติให้ความคุ้มครองต่อผู้มีอำนาจทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใดก็ได้ แล้วรายงานเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้มีอำนาจอนุมัติ

3) ผู้มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยาน

3.1 ให้หัวหน้าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบคดีอาญาที่มีการร้องขอให้ความคุ้มครองจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความคุ้มครอง ณ สถานที่ที่พยานอยู่หรือสถานที่อื่นใดที่เห็นสมควร

หากพยานมีที่อยู่หรือพักอาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่รับผิดชอบให้หัวหน้าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบพื้นที่ที่พยานอยู่หรือพักอาศัยจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความคุ้มครองแก่พยาน เมื่อมีการร้องขอจากหัวหน้าสถานีตำรวจรับผิดชอบในคดีอาญา ที่ต้องให้ความคุ้มครองพยาน

3.2 หากกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เพียงพอในการคุ้มครองพยาน ให้รายงานเหตุผลและความจำเป็นให้ผู้บังคับการทราบ และให้ผู้บังคับการใช้ดุลยพินิจในการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อคุ้มครองพยานดังกล่าวหรืออาจร้องขอต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อดำเนินการตามข้อ 3.4

3.3 กรณีที่หน่วยงานที่ต้องการให้ความคุ้มครองพยานไม่ได้เป็นสถานีตำรวจภูธรหรือสถานีตำรวจนครบาล ให้หัวหน้าหน่วยงานพิจารณาจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจภายในหน่วยงานของตนเองไปคุ้มครองพยานหรืออาจดำเนินการตามข้อ 3.1 พรรคสองก็ได้ โดยให้คำนึงถึงพฤติการณ์ทางคดีและความผิดที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

3.4 ในกรณีที่หน่วยงานอื่นนอกสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ร้องขอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คุ้มครองพยานให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้พิจารณามอบหมายหน่วยงานตามข้อ 3.1, 3.2 และ 3.3 เป็นหน่วยงานให้ความคุ้มครองพยาน ในกรณีนอกเหนือขีดความสามารถของหน่วยงานตามข้อ 3.1, 3.2 และ 3.3 ที่จะสามารถให้ความคุ้มครองได้ จะสั่งให้หน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดเป็นหน่วยงานกลางสำหรับทำหน้าที่คุ้มครองพยานก็ได้ ระยะเวลาการคุ้มครองพยานให้เป็นไปตามข้อ 2.1, 2.2 และ 2.3

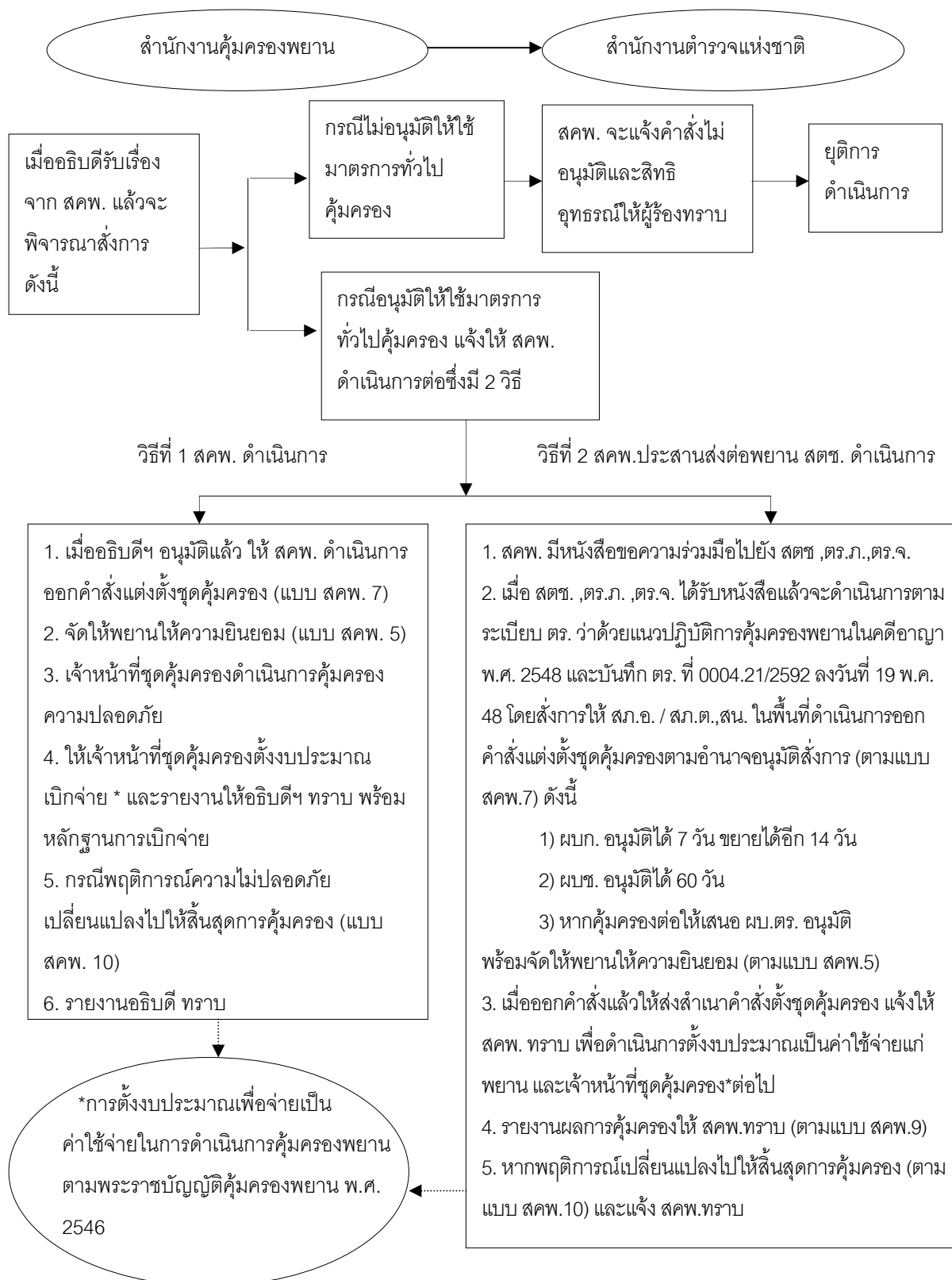
4) ให้หัวหน้าสถานีตำรวจหรือหัวหน้าหน่วยงานที่พยานได้มาให้ข้อเท็จจริงและมีชื่อระบุไว้ในสำนวนการสอบสวน เป็นผู้สั่งจ่าย ค่าตอบแทนแก่พยาน ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.2547

5) ให้หัวหน้าสถานีตำรวจหรือหัวหน้าหน่วยงานที่พยานได้มาให้ข้อเท็จจริง เป็นผู้สั่งจ่ายค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.2547

ซึ่งจากการได้ลงนามในบันทึกข้อตกลง ฯ ร่วมกันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้วางระเบียบแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน จึงส่งผลให้การดำเนินงานสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

แผนภูมิที่ 2.3

การประสานงานการให้ความคุ้มครองพยาน

2.4 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและมียศพลตำรวจเอก หน่วยงานที่มีระดับรองลงมาจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติคือ หน่วยงานระดับกองบัญชาการ มีตำแหน่งผู้บัญชาการเป็นหัวหน้าหน่วย และมียศพลตำรวจโท หน่วยงานที่มีระดับรองลงมาจากกองบัญชาการ เรียกว่า กองบังคับการ มีตำแหน่งผู้บังคับการเป็นหัวหน้าหน่วยและมียศพลตำรวจตรี และหน่วยระดับท้ายสุดขององค์กรตำรวจคือ กองกำกับการ โดยมีตำแหน่งผู้กำกับการเป็นหัวหน้าหน่วยและมียศพันตำรวจเอก

ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติกำลังจะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรใหม่ ตามกฎหมายสำหรับกิจการตำรวจฉบับใหม่คือ พระราชบัญญัติตำรวจ แห่งชาติ พ.ศ. 2547 แต่ระเบียบและคำสั่งที่จะออกบังคับใช้ตามกฎหมายฉบับใหม่นี้ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ทำให้ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้าง แต่อย่างไรก็ตาม สำนักงานตำรวจแห่งชาติคาดว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างตามการแบ่งส่วนราชการของกฎหมายใหม่ได้ภายในต้นปี 2548

โครงสร้างปัจจุบันของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประกอบด้วย หน่วยงานระดับกองบัญชาการ 16 หน่วยงาน ระดับกองบังคับการที่ขึ้นตรง 5 หน่วยงาน กลุ่มตำแหน่ง 2 หน่วยงาน และหน่วยงานที่ไม่ได้ปรากฏในกฎหมาย 2 หน่วยงาน โดยหน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มงานด้านปฏิบัติ เป็นกลุ่มงานหลักของปฏิบัติการของตำรวจซึ่งเป็นงานรับผิดชอบทางด้านปราบปรามอาชญากรรม การสืบสวนสอบสวน การจราจร และงานธุรการหรือบริการ ในกลุ่มนี้จะมีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ คือ กองบัญชาการตำรวจนครบาล และกองบัญชาการตำรวจภูธร 1-9 หน่วยงานที่ปฏิบัติงานเฉพาะทาง ประกอบด้วย กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจสันติบาล และสำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมือง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มงานอำนวยการ เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ กลุ่มงานอื่นให้ปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ประกอบด้วย สำนักงานกำลังพล สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานส่งกำลังบำรุง สำนักงานเลขานุการ กองการเงิน กองวิชาการ กองคดี กองการต่างประเทศ และงานตรวจสอบภายใน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มงานทางด้านเทคนิค เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนทางด้านเทคนิควิทยาการต่าง ๆ ให้กับหน่วยงานหลัก และหน่วยงานอำนวยการในการปฏิบัติหน้าที่ ประกอบด้วย สำนักงานแพทย์ใหญ่ สำนักงานวิทยาการตำรวจ สำนักงานจราจร กองบัญชาการการศึกษา โรงเรียนนายร้อยตำรวจ และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ

2.5 โครงสร้างและองค์ประกอบตำรวจภูธรภาค 5

ตำรวจภูธรภาค 5 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตั้งอยู่ที่ ถนนมหาราช ตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายอำนาจในการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไปยังส่วนภูมิภาคโดยผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 มีอำนาจในการบริหารราชการของกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของทางราชการ คณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเป็นผู้แทนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการสั่งการในราชการทั่วไป ควบคุม กำกับ ดูแลบุคลากร การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินของกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ พร้อมทั้งรายงานผลการปฏิบัติให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติทุกสี่เดือน หรือตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนด และให้ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่มีกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งใด หรือมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องใดกำหนดให้การดำเนินการใดเป็นอำนาจของอธิบดีหรือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 มีอำนาจในฐานะเป็นอธิบดีในกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยกำหนดหน้าที่การงานในราชการกรมตำรวจ (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2540 ได้กำหนดให้ตำรวจภูธรภาค 5 มีอำนาจหน้าที่ในเขตอำนาจการรับผิดชอบ หรือเขตพื้นที่การปกครองเกี่ยวกับการกำหนดยุทธศาสตร์รวมทั้งวางแผน ควบคุม ตรวจสอบให้คำแนะนำ และเสนอแนะการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของตำรวจภูธรภาคและหน่วยงานในสังกัด การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานตำรวจหรือหน่วยงานอื่นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่รับผิดชอบ การควบคุมตรวจสอบ แนะนำ หน่วยงานในสังกัดให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดระบบงานและบริหารงานบุคคล การเงิน การบัญชี การงบประมาณ การพัสดุ อาคารสถานที่และทรัพย์สินอื่นของตำรวจภูธรภาค รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์

ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ การดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม การรักษาความสงบเรียบร้อย และการให้ความปลอดภัยแก่บุคคลสำคัญ ประชาชน ตลอดจนการให้บริการช่วยเหลือประชาชนปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญา การดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคง ภายในราชอาณาจักร การส่งเสริมและสนับสนุนเกี่ยวกับการบรรเทาสาธารณภัย การดำเนินการ เกี่ยวกับการจรรยาบรรณ การดำเนินการเกี่ยวกับการสรรหาบุคคลเพื่อเข้ารับราชการตำรวจ ดำเนินการ วิเคราะห์ค้นคว้าหาความจำเป็นในการฝึกอบรม การสร้างและพัฒนาหลักสูตรระบบการเรียน การสอน การฝึกอบรมก่อนเข้ารับราชการตำรวจ และจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพของ ข้าราชการตำรวจ พนักงานราชการ และลูกจ้างในสังกัด ดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกอบรมให้กับ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม การรักษาความสงบเรียบร้อย และรักษาความปลอดภัยในกิจการของตำรวจ การ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ท้องถิ่นหรือชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจเพื่อป้องกันและปราบปราม การกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยของ ประชาชนตามความเหมาะสม และความต้องการแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการปฏิบัติงานร่วมกับหรือ สนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย โดยตำรวจภูธรภาค 5 แบ่งส่วนราชการออกเป็น ดังนี้

1) กองบังคับการอำนวยการ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการ ดำเนินการเกี่ยวกับงานธุรการ งานสารบรรณ งานช่วยอำนวยการ งานเลขานุการของตำรวจภูธร ภาค การจัดระบบงานและการบริหารงานบุคคล งานการเงิน การบัญชี การงบประมาณ งานพัสดุ อาคารสถานที่ งานพลการ งานส่งกำลังบำรุง งานยานพาหนะ งานสื่อสาร การประสานงานและ การจัดทำยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ งานวิจัย งานประเมินผล งานเทคโนโลยีสารสนเทศงาน กฎหมายและวินัย งานฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ งาน ประชาสัมพันธ์ งานวิเทศสัมพันธ์ของตำรวจภูธรภาค รวมทั้งปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการ ปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย แบ่งออกเป็น 1 งาน กับ 5 ฝ่าย ดังนี้

1.1 งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

1.2 ฝ่ายอำนวยการ 1 (ธุรการและกำลังพล)

1.3 ฝ่ายอำนวยการ 2 (ยุทธศาสตร์)

1.4 ฝ่ายอำนวยการ 3 (ส่งกำลังบำรุง)

1.5 ฝ่ายอำนวยการ 4 (กฎหมายและวินัย)

2) ตำรวจภูธรจังหวัด มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ ตลอดจนรักษาความปลอดภัยสถานที่สำคัญของทางราชการและต่างประเทศ รักษาความสงบเรียบร้อยการให้ความปลอดภัยบุคคลและการให้ความช่วยเหลือประชาชน ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา ดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ดำเนินการเกี่ยวกับการจราจร ส่งเสริมและสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย แบ่งออกเป็น

2.1 งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.2 ฝ่ายอำนวยการ

2.3 กลุ่มงานสืบสวน

2.4 กลุ่มงานสอบสวน

2.5 สถานีตำรวจภูธรอำเภอ

2.6 สถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอ

2.7 สถานีตำรวจภูธรตำบล

2.8 ศูนย์การจราจร (มีเฉพาะที่ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่)

3) หน่วยงานขึ้นตรงผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 5

3.1 ศูนย์ความมั่นคงตำรวจภูธรภาค 5 มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในเขตอำนาจการรับผิดชอบ ดำเนินการด้านกรรมวิธีข่าวกรองเป็นศูนย์ข้อมูล และทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับความมั่นคง ปฏิบัติงานด้านจิตวิทยาสืบสวนวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

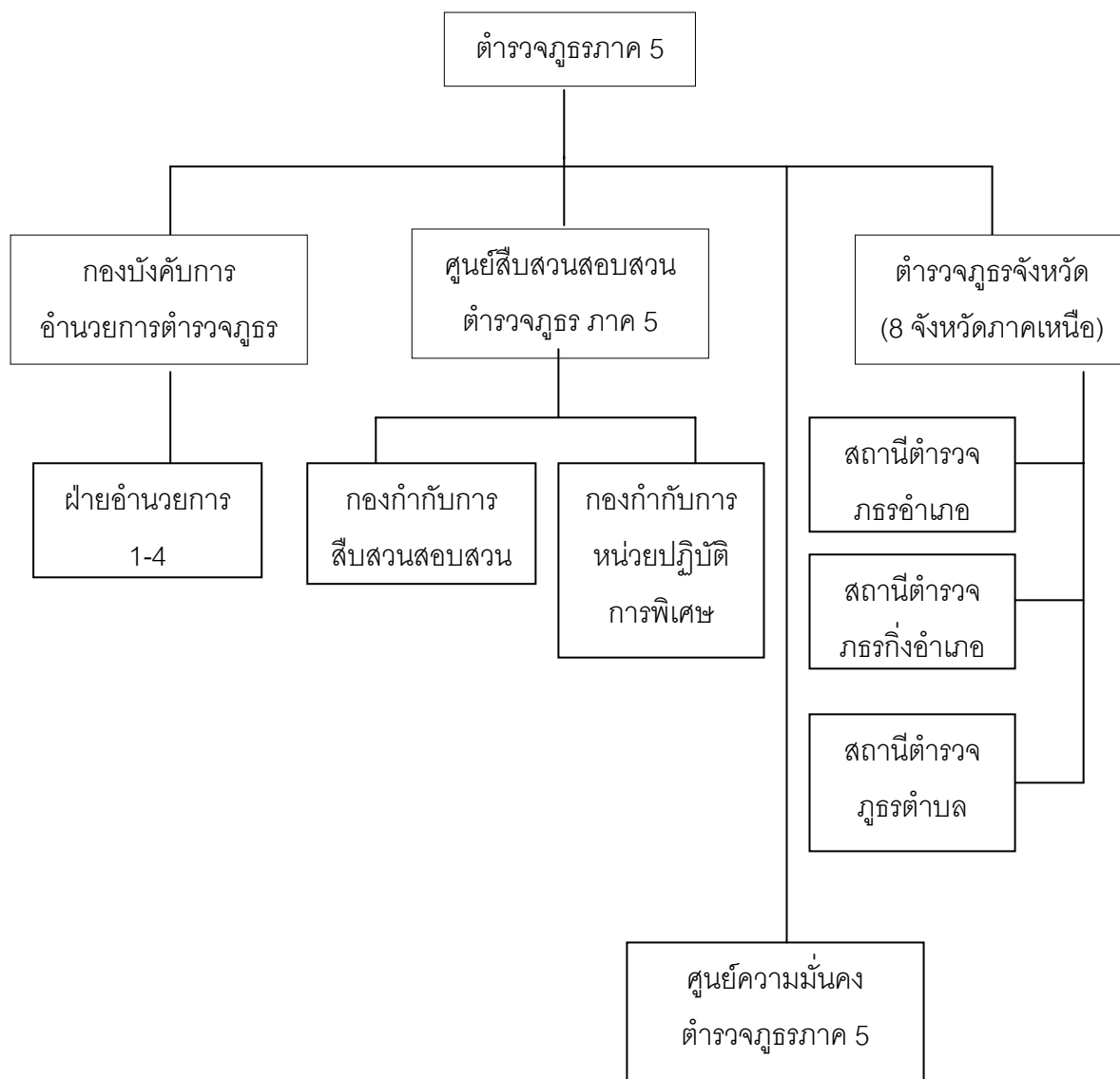
3.2 ศูนย์สารสนเทศตำรวจภูธรภาค 5 มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่งเสริมประสานงานเผยแพร่ให้คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ และการบริหารงาน เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงงาน

เทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานในสังกัด ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

3.3 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 5 มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับบริหารและพัฒนาการศึกษาตามระเบียบแบบแผนและหลักสูตร ตลอดจนปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและระบบการเรียนการสอน ผลิตข้าราชการตำรวจชั้นประทวนตามความต้องการของตำรวจภูธรภาคฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน เพิ่มประสิทธิภาพของข้าราชการตำรวจพนักงานราชการ และลูกจ้างของตำรวจภูธรภาค ติดต่อและประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาหรือองค์กรอื่นเพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และฝึกอบรมเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อย การอำนวยความสะดวกยุติธรรม และการรักษาความปลอดภัยของประชาชนตามความเหมาะสม

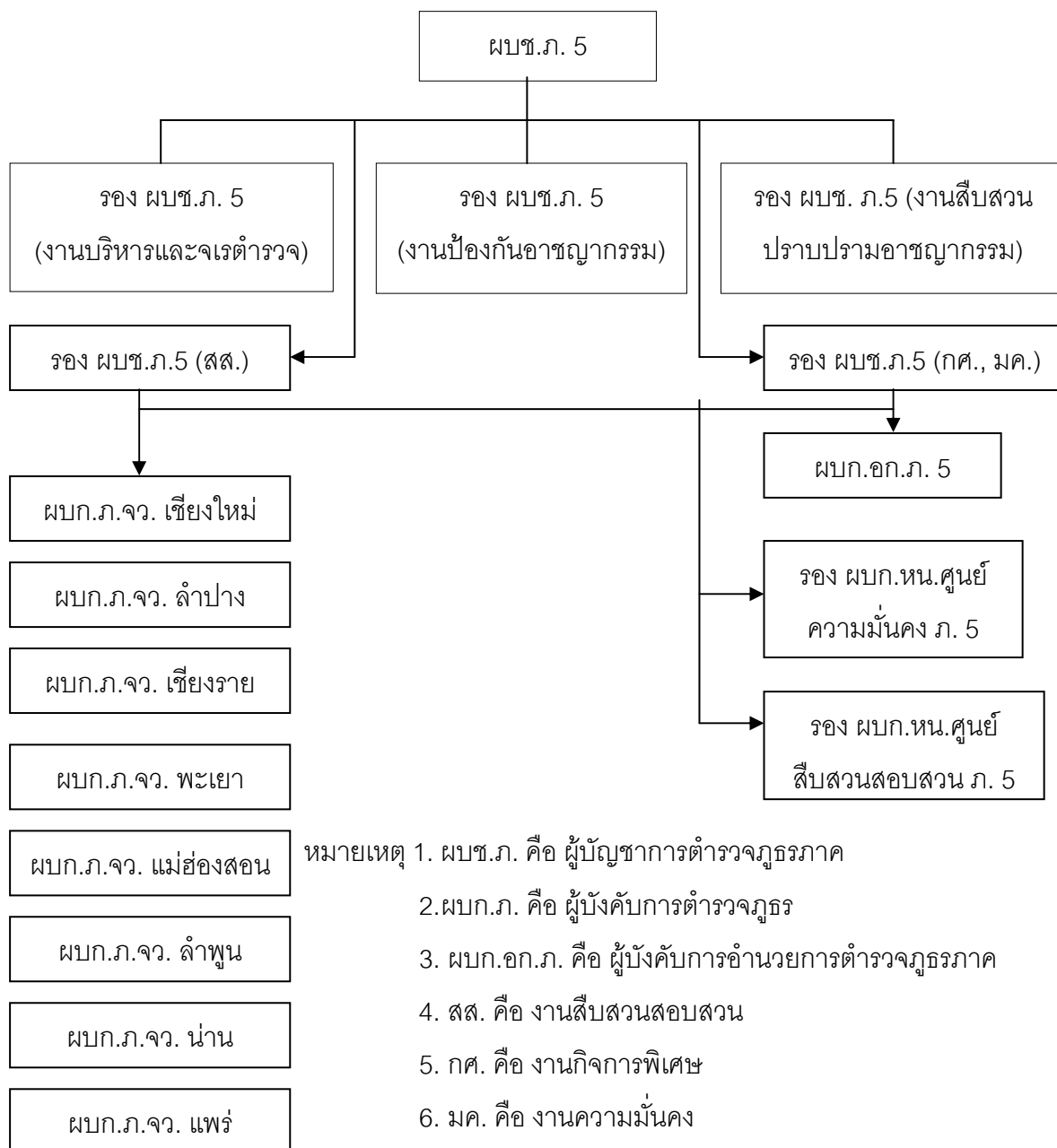
3.4 ศูนย์สืบสวนสอบสวนตำรวจภูธรภาค 5 มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในเขตอำนาจการรับผิดชอบ ดำเนินการเกี่ยวกับงานสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นองค์กรหรือผู้มีอิทธิพลที่คาบเกี่ยวระหว่างหลายพื้นที่ ดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลอาชญากรรมในเขตพื้นที่ นำเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารพิเศษมาช่วยในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาและพัฒนาบุคลากรด้านการสืบสวนให้มีความรู้ในด้านการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือพิเศษต่าง ๆ ควบคุมและอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการควบคุมฝูงชน การเจรจาต่อรองและช่วยเหลือตัวประกัน รวบรวมวิเคราะห์และติดตามสถานการณ์อาชญากรรม เป็นต้นแบบ ให้คำปรึกษา แนะนำหน่วยงานสืบสวนในสังกัด บูรณาการด้านการข่าวอาชญากรรม สืบสวนติดตามคดีสำคัญตามที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

แผนภูมิที่ 2.4
โครงสร้างตำรวจภูธรภาค 5

แผนภูมิที่ 2.5

โครงสร้างสายการบังคับบัญชาของตำรวจภูธรภาค 5

2.6 โครงสร้างสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 และให้มีภารกิจตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13 เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตราทั่วไป และมาตรการพิเศษ ประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การจ่ายค่าตอบแทน ความเสียหายและค่าชดเชยให้แก่พยานสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา ตลอดจนเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินการคุ้มครองพยาน

อำนาจหน้าที่

1) อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545

- 1.1 ดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
- 1.2 ประสานงานกับพนักงานสอบสวนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน
- 1.3 พัฒนาระบบและมาตรการคุ้มครองพยานให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด
- 1.4 เสนอแนะ ปรับปรุง และแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ตลอดจน มาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองพยาน
- 1.5 ติดตามและประเมินผลการดำเนินการคุ้มครองพยาน
- 1.6 ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2) อำนาจหน้าที่ตาม มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตราทั่วไปและ มาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานตามพระราชบัญญัตินี้

การบริหารงาน

สำนักงานคุ้มครองพยาน แบ่งหน่วยงานภายในออกเป็น 2 กลุ่มงาน 2 ฝ่าย มีภารกิจ ดังนี้

1) กลุ่มงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา มีหน้าที่รับผิดชอบ

- 1.1 อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไป
- 1.2 ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไป
- 1.3 ดำเนินการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ
- 1.4 ประสานการติดต่อผลการดำเนินงานและวิเคราะห์จัดทำรายงาน
- 1.5 จัดทำข้อเสนอ เสนอนโยบาย ให้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาการดำเนินงานด้านการคุ้มครองพยานของประเทศ
- 1.6 ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2) กลุ่มงานติดตามและดำเนินคดี มีหน้าที่รับผิดชอบ

2.1 ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบประวัติ การแต่งตั้ง การให้ความช่วยเหลือคุ้มครอง และประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

2.2 กำหนดแผนและยุทธศาสตร์ในการควบคุม กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ อย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับนโยบายและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

2.3 ให้คำปรึกษา แนะนำ และหาทางช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ กรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือถูกฟ้องคดีอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงาน

2.4 ศึกษาวิเคราะห์วิจัยปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน เพื่อสนับสนุนการพัฒนามาตรการทางกฎหมายและการบังคับใช้ให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย

2.5 เผยแพร่กฎหมายและให้การสนับสนุนภารกิจด้านการให้ความคุ้มครองพยาน แก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงหน่วยงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองพยาน

2.6 ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

3) ฝ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่าย มีหน้าที่รับผิดชอบ

3.1 ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยานในคดีอาญาและผู้ใกล้ชิด

3.2 พิจารณาตรวจสอบเอกสารหลักฐานคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหายและสรุปความเห็นเสนอคณะกรรมการพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยานในคดีอาญาและผู้ใกล้ชิด

3.3 สืบสวนสอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมในกรณีคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหาย มีเหตุอันควรสงสัย และทำความเห็นเสนอคณะกรรมการพิจารณา ฯ

3.4 ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพิจารณา

3.5 ให้คำปรึกษาและแนะนำสนับสนุนช่วยเหลือด้านวิชาการรวมถึงการตีความตามรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง

3.6 เผยแพร่มาตรการในการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมอย่างจริงจัง

3.7 ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4) ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

4.1 จัดทำคำขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงาน และเอกสารข้อมูลประกอบคำขอ

4.2 จัดทำแผนการ / โครงการ เพื่อเสนอแผนในการขอตั้งงบประมาณประจำปี

4.3 ควบคุม รายงานผล ประเมินผลงาน ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลสัมฤทธิ์ในการจ่ายเงินให้เป็นไปตามแผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

4.4 บริหารจัดการงานสานบรรณและงานธุรการของสำนักงาน

4.5 บริหารจัดการเกี่ยวกับการควบคุม ดูแล บำรุงรักษา พัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ยานพาหนะสำนักงาน

4.6 ประสานจัดทำแผนอัตรากำลัง และบริหารจัดการเกี่ยวกับอัตรากำลัง การพัฒนาบุคลากรและสวัสดิภาพของเจ้าหน้าที่

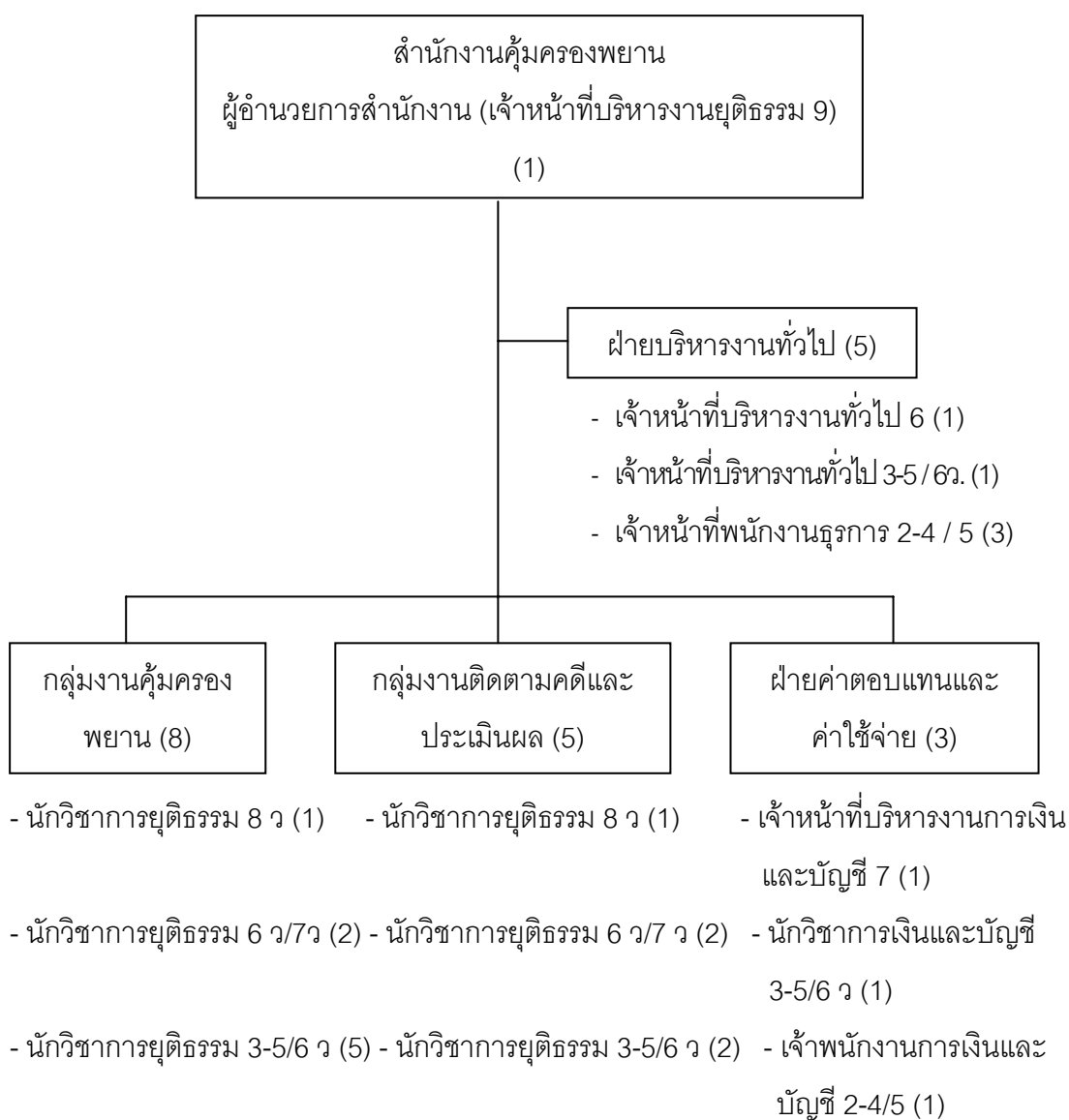
4.7 เป็นหน่วยการในการประสานการปฏิบัติงานระหว่างกลุ่มงาน / ฝ่ายต่าง ๆ ภายในสำนักงาน

4.8 ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

แผนภูมิที่ 2.6

โครงสร้าง : สำนักงานคุ้มครองพยาน (22 อัตรา)

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วันชัย ศรีนวนนัต (2542) ศึกษาเรื่องการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ซึ่งพยานที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งก็คือ ผู้เสียหาย และเสนอแนวทางในการให้ความคุ้มครองแก่พยาน ว่าควรกำหนดให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานขึ้น โดยเฉพาะโดยหน่วยงานนี้สมควรสังกัดอยู่ในกระทรวงเดียวกับพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน (ตำรวจฝ่ายคดี) หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้มีการประสานงาน และการบริหารงานไปในทิศทางเดียวกัน ในเบื้องต้นอาจกำหนดประเภทของความผิดที่จะให้ความคุ้มครองไว้เฉพาะก่อนแล้วจึงค่อยขยายขอบเขตออกไปเมื่อการดำเนินการได้ผลดีและควรปรับปรุง กระบวนการดำเนินคดีอาญาบางประการเสียใหม่ เช่น ให้พยานซึ่งรัฐผู้ต้องหาแทนที่จะ ชี้ตัวและการสืบพยานในศาลก็ไม่ควรให้จำเลยเห็นหน้าพยานเพราะจะทำให้พยานเกรงกลัว ทั้งยังควรไม่ให้มีการปล่อยชั่วคราวจำเลยในคดีร้ายแรงบางประเภท การข่มขู่ทำร้ายพยานก็จะต้องมีโทษหนักกว่ากรณีปกติทั่วไป ดังนั้นการให้ความคุ้มครองพยานเพื่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยจากอิทธิพลหรือการถูกคุกคามข่มขู่ของพวกอาชญากร จะเป็นผลให้พยานให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมมากขึ้นและประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมก็จะดียิ่งขึ้นด้วย

ประยุทธ แก้วภักดี (2542) ศึกษาการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญาโดยขอบเขตการศึกษาในส่วนเฉพาะการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลโดยพิจารณามาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพร่างกาย ชีวิต ของพยานบุคคลและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยพิจารณาจากหลักการหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของรัฐในการจัดมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในระหว่างกระบวนการพิจารณาและภายหลังการพิจารณา การศึกษาการคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศไทยโดยการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อแสวงหาหลักการและแนวทางที่เหมาะสมมาพัฒนากฎหมายของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Document Research) จากกฎหมาย ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งเอกสารบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์กับสภาพสังคมในปัจจุบันของประเทศไทย

จากการศึกษาวิจัยที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลพบว่าการศึกษาการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา พบว่าการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลโดยใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นกลไกหนึ่งที่เป็นหลักประกันให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจุบันในกรณีที่พยานบุคคลได้รับการกระทำในลักษณะที่เป็นการยุ่ง

เหยียงไม่ว่าทางตรงหรือโดยอ้อม รัฐมีมาตรการทางกฎหมายประกอบด้วยการควบคุมผู้ต้องหา การออกหมายจับ การพิจารณา การปล่อยตัวชั่วคราว การโอนคดี การสืบพยานล่วงหน้า การสืบพยานโดยการถ่ายทอดภาพและเสียง รวมทั้งใช้มาตรการทางอาญาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการกระทำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและร่างกายมาปรับใช้ได้

เนื่องจากสภาพอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการพัฒนาขององค์กรอาชญากรรมทำให้รัฐต้องเพิ่มมาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคล รวมทั้งครอบครัวหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องของพยานบุคคลโดยการให้การปกปิดชื่อ ที่อยู่ของพยานเป็นความลับ การให้พยานได้รับการเปลี่ยนแปลงชื่อหรือที่อยู่ หรือการได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในกรณีที่มีเหตุอันตราย หรือการให้ความคุ้มครองโดยวิธีการอื่นๆ ที่เหมาะสม การบัญญัติความรับผิดชอบต่อการกระทำที่มีลักษณะเป็นการยุ่งเหยิงพยาน รวมทั้งให้รัฐรับผิดชอบที่ชัดเจน ผู้วิจัยเสนอให้อยู่ในความดูแลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เนื่องจากมีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการรักษาความปลอดภัย นอกจากนั้นการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งสังคมตระหนักถึงความสำคัญของพยานบุคคลต่อการกระบวนการยุติธรรม

เมทินี ชโลธร (2543) ศึกษาเรื่องการปฏิบัติต่อพยานบุคคลในคดีอาญาโดยศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของพยานบุคคลในคดีอาญา ในชั้นพิจารณาของศาลตั้งแต่ช่วงก่อนการเข้าเบิกความเป็นพยาน ขณะเบิกความเป็นพยานและหลังเบิกความเสร็จสิ้นแล้ว และเปรียบเทียบมาตรการในการคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานที่ใช้ในประเทศไทยกับต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมได้แก่เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ทนายความและผู้พิพากษา

โดยการศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ เช่น ตำรา บทความ รายงานการประชุม รายงานการสัมมนาทางวิชาการ ตลอดจนคำพิพากษาศาลไทยและต่างประเทศ และจากการสัมภาษณ์แบบหยั่งลึกเน้นจุ (Depth and Focus Group Interviews) ด้วยการถามเจาะ ให้ได้คำตอบโดยละเอียดครบถ้วน ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อธิบายและให้เหตุผล และจากการสังเกตพฤติกรรมของพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีความสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อพยานในการพิจารณาคดี เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participants Observation)

จากการศึกษาสรุปได้ว่ากลุ่มบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมได้สรุปความเห็นได้ตามประเด็นที่ศึกษาดังนี้

1. ความสำคัญของพยานบุคคล ในประเด็นนี้บุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมทุกกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องตรงกันว่า ในคดีอาญานั้นพยานบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากส่วนใหญ่คดีอาญาจะเป็นการรับฟังข้อเท็จจริงซึ่งต้องอาศัยผู้ที่รู้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง หรือล่วงรู้เหตุการณ์การกระทำผิดที่เกิดขึ้น เพราะศาลจะลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานที่เชื่อได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริงและผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ก็มักจะปกปิดการกระทำผิดของตนมิให้เหลือร่องรอยหรือหลักฐานไว้

2. สาเหตุที่พยานในคดีอาญาไม่มาเบิกความต่อศาล

อัญชนา จันทรประเสริฐ (2544) ศึกษาเรื่องการคุ้มครองเด็กในการสอบปากคำชั้นสอบสวนคดีอาญา ผลการศึกษามีดังนี้

1. ด้านการให้ความคุ้มครองเด็กในการสอบปากคำ พบว่าผู้สอบปากคำเด็กต้องตระหนักถึงพัฒนาการที่แตกต่างทั้งในด้านการใช้ภาษาความทรงจำ และความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคงไว้ซึ่งเป้าหมายของการสอบปากคำ

2. ด้านกระบวนการในการสอบปากคำที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก พบว่าพนักงานสอบสวนอาจจะไม่มีจิตวิทยาในการตั้งคำถามกับเด็ก ทำให้เด็กเกิดความกดดันและความเครียดในการตอบคำถาม ดังนั้นนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์จึงควรมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบปากคำร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อเข้าใจถึงวิธีการที่จะปฏิบัติต่อเด็ก

3. ด้านการสอบปากคำเปิดโอกาสให้เด็กเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่าที่จำได้ ไม่ใช่คำถามนำ ควรใช้คำถามด้วยภาษาง่าย ๆ ที่เด็กสามารถเข้าใจได้ ในการสอบปากคำนั้นกรณีที่บุคคลที่เด็กไว้วางใจให้อยู่ด้วย เช่น บิดามารดาหรือผู้ที่ได้ร้องขอจะได้ไม่เข้าไปแทรกแซง การสอบปากคำด้วยการสอบปากคำเด็กควรทำใน “สถานที่พิเศษ” ที่ไม่ใช่สถานี่ตำรวจ และการนำวิธีทัศน์มาใช้ ในการสอบสวนเด็กช่วยให้การดำเนินคดีมีความรวดเร็ว แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญาได้

อเนก อะนันทวรรณ (2544) ศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตามมาตรา 244 โดยศึกษาวิจัยจากเอกสาร การค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ราชกิจจานุเบกษา กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยสรุปพบว่าการให้ความคุ้มครองพยานเป็นเรื่องใหม่ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน กระบวนการยุติธรรมของไทยจะมีก็เพียงแต่เป็นการคุมพยาน ในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อให้สามารถติดตามตัวไปเบิกความต่อศาล

ได้เท่านั้น ฉะนั้นการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ อนามัย ชื่อเสียง และทรัพย์สินของพยาน รวมถึงครอบครัว ญาติ และผู้ใกล้ชิดพยาน การป้องกันภัยอันตรายแก่พยาน การปฏิบัติที่เหมาะสม และการให้ได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร จึงจำเป็นจะต้องบัญญัติกฎหมายในเรื่องการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาขึ้น จะได้ทราบว่า ให้ความคุ้มครองเพียงใดและคุ้มครองอย่างไร โดยกำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติ เพราะจะทำให้กระทรวงยุติธรรมและสำนักงานตำรวจแห่งชาติประสานงานและการบริหารเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลโดยใช้มาตรการทางกฎหมายนั้นถือได้ว่าเป็นกลไก หรือแนวทางที่จะก่อให้เกิดหลักประกันให้กับประชาชน และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ทำให้สังคมได้ตระหนัก และเล็งเห็นถึงความสำคัญของพยานบุคคลอันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคมได้อย่างแท้จริง

วีระพงษ์ บุญญภาส และคณะ (2546) ศึกษาการบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ

1. หลักเกณฑ์การคุ้มครองพยาน ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน เจื่อนไขที่นำไปสู่การคุ้มครองพยานของกฎหมายต่างประเทศ เจื่อนไขที่นำไปสู่การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

2. วิธีการในการคุ้มครองพยาน ได้แก่ รูปแบบของการคุ้มครองพยานในต่างประเทศ กฎหมายไทยและกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานก่อนบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 รวมถึง รูปแบบการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

3. องค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินการในการคุ้มครองพยาน ได้แก่ องค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินการคุ้มครองพยานในต่างประเทศ องค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินการในการคุ้มครองพยานในประเทศไทย ก่อนบังคับใช้พระราชบัญญัติ องค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

4. การบริหารการจัดการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ได้แก่ การบริหารจัดการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในต่างประเทศ การจัดการระบบงานเกี่ยวกับพิจารณาให้ความคุ้มครองพยาน และวิธีปฏิบัติ การจัดระบบการดำเนินคุ้มครองพยานระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัยตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย การจัดระบบเครือข่ายข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ในการ

สนับสนุนการดำเนินคุ้มครองพยานทั้งมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ และการประสานงานกับองค์กรที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน

5. ค่าใช้จ่ายและมาตรการอื่นที่จำเป็นในการคุ้มครองพยาน

6. แนวทางในการร่างกฎกระทรวงและระเบียบในการดำเนินการคุ้มครองพยาน

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์ (2544) ศึกษาเกี่ยวกับผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ สิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ภายหลังจากมีประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ว่าผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิตามกฎหมายประการใดบ้างและในทางกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องว่ามีบทบัญญัติใดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหาย อะไรบ้างอย่างไร รวมถึงได้ทราบถึงการดำเนินกระบวนการยุติธรรมภายใต้แนวความคิดแบบใหม่หรือกระบวนการยุติธรรมแนวทางสันติ (Restorative Justice) ซึ่งให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญานั้น พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลขององค์การสหประชาชาติและกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาว่า สิทธิประการใดบ้างที่ผู้เสียหายในคดีอาญาควรมีตามกฎหมายไทยภายในขอบเขตของรัฐธรรมนูญอันเป็นการถ่วงดุลระหว่างสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของประเทศไทยให้มีบทบัญญัติที่รองรับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้เป็นหลักประกันตามกฎหมายว่าผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง การช่วยเหลือและการปฏิบัติที่เหมาะสมจากองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ด้วยความเชื่อว่าผลของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาภายใต้แนวความคิดของกระบวนการยุติธรรม แนวทางสันติจะเป็นการทำให้การอำนวยความยุติธรรมตามกฎหมายนั้นเป็นความยุติธรรมที่สอดคล้องกับความจริงมากขึ้น มีความยืดหยุ่นมากขึ้นซึ่งทำให้คดีที่จะขึ้นสู่ศาลลดลง ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและทำให้การป้องกันและการปราบปรามอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

มานิตย์ จุมปา (2546) ได้จัดทำหนังสือเกี่ยวกับ รัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา กล่าวถึง การคุ้มครองพยานตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ประเภทของพยานบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครอง มาตรการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคล ค่าตอบแทนจากการเป็นพยานและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน การอุทธรณ์คำสั่ง สำนักงานคุ้มครองพยานและการดำเนินคดี และบทกำหนดโทษ

ศิริเพ็ญ ตั้งทวีสุข (2547) ศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 : ศึกษากรณีกลไกทางกฎหมายกับสัมฤทธิ์ผลของการคุ้มครองพยาน เป็นการศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองพยานบุคคลก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานของต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศไทย หลักเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 รวมถึงบทบาท อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสำนักงานคุ้มครองพยาน ตัวบทกฎหมาย กฎกระทรวงและระเบียบต่าง ๆ ของสำนักงานคุ้มครองพยาน พร้อมทั้งเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองพยานและสำนักงานคุ้มครองพยานของต่างประเทศกับประเทศไทย รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้การนำวิธีการหรือมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา และบทบาท อำนาจหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทย

รุ่งชาติ รุ่งทอง (2547) ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของพยานบุคคล ต่อการให้ความคุ้มครองพยานคดีอาญาในศาลอาญาและศาลแขวงพระนครเหนือ โดยเป็นการศึกษาความคิดเห็นของพยานบุคคลต่อการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ในด้านการให้ความปลอดภัย การได้รับสิทธิประโยชน์และค่าชดเชย และการได้รับความคุ้มครองจากการถูกฟ้องร้อง

เดชพี คงดี (2546) ศึกษาเรื่องการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในชั้นสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนแนวคิดและกฎระเบียบ มาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในชั้นสอบสวนของประเทศไทยและของต่างประเทศและเพื่อศึกษาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปรามที่มีต่อการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในชั้นสอบสวน เพื่อศึกษาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปรามต่อปัญหาอุปสรรคในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาในชั้นสอบสวนและเพื่อเป็นการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปรามต่อการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาให้เกิดประสิทธิภาพโดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความ รายงานการประชุม รายงานการสัมมนาทางวิชาการและวิทยานิพนธ์ ตลอดจนผลงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการวิจัยภาคสนาม ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถามเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปรามผู้มีประสบการณ์ทำงานด้านการสืบสวนอย่างมีรูปแบบและบุคคลที่จะมาเป็นพยานในคดีและจากผลการศึกษา สรุปได้ว่าพยานบุคคลนับว่ามีความสำคัญ อย่างยิ่งที่จะใช้เป็นกุญแจไปสู่ความจริงที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร เพราะเหตุการณ์หรือข้อพิพาทต่าง ๆ ที่มีการกล่าวหา

ฟ้องร้องกันนั้นส่วนใหญ่แล้วเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ และพยานบุคคลก็มีการผันแปรเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ตลอดจนการถูกข่มขู่ทำร้ายหรือบีบคั้นในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นเหตุที่ทำให้พยานบุคคลมีความผันแปร เปลี่ยนแปลงในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น อันเป็นผลทำให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม กล่าวได้ว่าที่ผ่านมาพยานในคดีอาญาของประเทศไทยยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐเท่าที่ควร เนื่องมาจากการที่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือมาตรการบัญญัติให้อำนาจไว้ งานที่รับผิดชอบในตำแหน่งพนักงานสอบสวนมีมากเกินไปซึ่งทำให้ไม่สามารถดูแลคุ้มครองพยานได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งบุคลากรที่จะมาปฏิบัติงานให้การคุ้มครองพยานมีจำนวนไม่เพียงพอและงบประมาณในการคุ้มครองพยานซึ่งใช้ในการรักษาความปลอดภัยให้กับพยานบุคคลในแต่ละคดีมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากซึ่งเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐไม่เพียงพอ ซึ่งควรจัดสวัสดิการและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้เหมาะสมในการปฏิบัติงานในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานควรมีความร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการปฏิบัติงานร่วมกันรวมถึงการถ่ายโอนภารกิจในการปฏิบัติงาน และให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการศึกษาถึงกฎระเบียบและมาตรการในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการคุ้มครองพยาน เพื่อให้การคุ้มครองพยานบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยสำนักงานคุ้มครองพยาน ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “การสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบคุ้มครองพยาน” ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นการจัดประชุมให้กับหน่วยงานที่ร่วมกันรับผิดชอบในการให้ความคุ้มครองพยานและองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม กรมการปกครอง กรมราชทัณฑ์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงกลาโหม และ สำนักงาน ป.ป.ส. ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้หน่วยงานเกิดความเข้าใจ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองพยานสามารถปฏิบัติงานและประสานการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องครอบคลุมทั่วประเทศ จำนวน 10 ครั้ง จากผลการสัมมนา สามารถสรุปสาระสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการคุ้มครองพยาน ปรากฏ ดังนี้

(1) เนื่องจาก การคุ้มครองพยาน เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทย ดังนั้น จึงควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้สาธารณชน ได้รับรู้ และเข้าใจว่ารัฐได้มีการกำหนดสิทธิในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยดำเนินการผ่านสื่อต่าง ๆ ในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ วิทยุ สื่อหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

(2) ควรกำหนดเทคนิค วิธีการป้องกัน มิให้พยานบุคคลกลับคำให้การในชั้นศาลไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม เพื่อจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

(3) ควรมีการจัดประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อใดที่มีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน ได้อย่างถูกต้องและทันต่อสถานการณ์

(4) ควรมีกระบวนการสร้างทัศนคติของเจ้าหน้าที่ ที่มีต่อพยานบุคคลให้ตระหนักว่าพยานบุคคลเป็นกลไกสำคัญ ในกระบวนการยุติธรรม มิใช่เพียงเครื่องมือในการหาตัวผู้กระทำผิดหรือคอยทำให้งานของเจ้าหน้าที่ง่ายขึ้นเท่านั้น โดยอาจมีการกำหนดแนวทางร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความสำคัญกับบุคคลที่มาเป็นพยาน และคอยอำนวยความสะดวก หรือให้ความช่วยเหลือแก่พยาน ซึ่งอาจกำหนดเป็นระเบียบปฏิบัติหรือดำเนินการในลักษณะฝึกรอบรม ก็สามารถทำได้

(5) เนื่องจากการคุ้มครองพยานและความปลอดภัยของพยาน นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความชำนาญและทักษะที่ดีพอเป็นจำนวนไม่น้อย จึงควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบ ให้มีความสามารถและความพร้อมต่อการปฏิบัติงานตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ด้วย

(6) ควรมีการจัดตั้งกำลังเจ้าหน้าที่ เพื่อที่จะทำหน้าที่ ในการคุ้มครองพยานเพราะถือเป็นหัวใจสำคัญ ตลอดจนเป็นการสร้างความพร้อม ในด้านต่าง ๆ ยิ่งในพื้นที่ที่ห่างไกลและเต็มไปด้วยอิทธิพลย่อมเป็นการยากที่จะให้ความคุ้มครองแก่พยาน ได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เองก็มียานมากพออยู่แล้ว ดังนั้นทางแก้ไข จึงอาจเป็นไปได้ว่าในพื้นที่ที่ห่างไกลคงต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่น เช่น กองกำลังอาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยหรือตำรวจอาสาในท้องที่ เพื่อเป็นกำลังเสริมในการคุ้มครองพยานต่อไป

(5) การเพิ่มประสิทธิภาพ ในการให้ความคุ้มครองพยาน อาจมีการนำเอาวิธีการและเทคโนโลยี ขั้นสูง มาใช้ในการชี้ตัวผู้กระทำความผิดการสอบสวนหรือในชั้นพิจารณา เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าระหว่างพยานกับผู้ต้องหา เช่น การให้พยานสามารถที่จะเสนอหลักฐานด้วยความสมัครใจ ในห้องพิเศษที่ติดตั้ง จอมอนิเตอร์ โทรทัศน์ หรือกล้องวีดีโอ ระบบที่ทำให้ภาพและเสียงของพยาน เปลี่ยนแปลงไปโดยวิธี อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้พยานได้รับการปกปิดไว้หรือการอนุญาตให้พยาน ในคดีร้ายแรงให้การหรือเบิกความทางจดหมายได้ เป็นต้น

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยสำนักงานคุ้มครองพยาน ได้จัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองพยานพยานประเทศสหรัฐอเมริกา ปี 2549 ในระหว่างวันที่ 14-16 มีนาคม 2549 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้หน่วยงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการคุ้มครองพยานมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎหมายและระบบการคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดเห็นระหว่างหน่วยงานซึ่งนำมาสู่การพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานคุ้มครองพยานในประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยสำนักงานคุ้มครองพยานได้ประสานกับเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาในการเชิญวิทยากรจากหน่วยงาน US Marshals กระทรวงยุติธรรม ประเทศสหรัฐอเมริกา มาร่วมประชุมสัมมนาและบรรยายเกี่ยวกับระบบงานคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกา

จากผลการสัมมนา สามารถสรุปสาระสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการคุ้มครองพยาน ปรากฏ ดังนี้

(1) แนวทางในการพัฒนาระบบการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเปลี่ยนชื่อตัว-ชื่อสกุล การย้ายที่พักอาศัย และการดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม ฯลฯ โดยสำนักงานได้รับทราบเกี่ยวกับระบบการเปลี่ยนชื่อตัว-ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียน กระบวนการย้ายที่พักอาศัยให้กับพยาน (Relocate) รวมทั้งการจัดหาอาชีพให้พยานของหน่วยงาน US Marshals ซึ่งจะได้นำมาปรับใช้กับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษต่อไป

(2) เสนอให้มีการจัดตั้งหน่วยปฏิบัติงานคุ้มครองพยานขึ้นในสำนักงานคุ้มครองพยาน โดยในระยะแรกควรเป็นหน่วยงานขนาดเล็ก แต่มีความคล่องตัวและสมรรถนะสูงในการคุ้มครองพยาน

(3) ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และชั้นความลับ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน เช่น การจัดทำโปรแกรมพิเศษในการจัดเก็บข้อมูลพยาน, การจัดทำโปรแกรมเกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อตัว-ชื่อสกุล ฯลฯ เป็นต้น

การศึกษาเรื่อง ทักษะของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กรณีศึกษา กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ทักษะของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติงานให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน ปัญหา อุปสรรคในการประสานงานและการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานร่วมกันระหว่างสำนักงานคุ้มครองพยานกับสำนักงานตำรวจ

แห่งชาติ ซึ่งจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รวบรวมมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในการดำเนินคดีอาญา พยานบุคคลถือเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่ช่วยในการพิสูจน์ความจริงแห่งคดี และมีส่วนช่วยในการอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในสังคม และเพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคลที่จะมาเป็นพยานในคดีอาญา รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่รองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ตลอดจนกำหนดรูปแบบแนวทางในการคุ้มครองพยานให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติ สำหรับแนวทางการประสานส่งต่อพยานเป็นรูปแบบวิธีการหนึ่งในการบูรณาการร่วมกันระหว่างสำนักงานคุ้มครองพยาน กับ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2548 เพื่อกำหนดรูปแบบวิธีการทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น การปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ หลักเกณฑ์การเบิกจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่าย การรายงานผลการดำเนินงานคุ้มครองพยาน ตลอดจนการเรียกคืนหรือชดใช้ค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่ได้บทวนมาทั้งหมด สามารถนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ดังนี้

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ตัวแปรมาตรฐาน

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- สถานภาพ
- อาชีพ
- ตำแหน่ง
- หน่วยงานที่สังกัด
- ระยะเวลาปฏิบัติงาน

ตัวแปรเชิงนโยบาย

- ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
- พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546
- บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา

1. ทักษะของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546
2. ปัญหาอุปสรรคในการประสานงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา